Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Volnočasové aktivity z pohledu jejich účastníků

Bakalářská práce

Autor: Alena Burešová
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitelství praktického vyučování K-BCUPV
Vedoucí práce: Mgr. Irena Loudová, Ph. D.

Hradec Králové 2015

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Zadání bakalářské práce

Autor: **Alena Burešová**

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství praktického vyučování

Název závěrečné práce: Volnočasové aktivity z pohledu jejich účastníků.
Název závěrečné práce AJ: Leisure time activities from the view of the participants.

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se věnuje volnočasovým aktivitám středoškolské mládeže. Teoretická část má za cíl popsat volný čas, výchovu ve volném čase a charakteristiku pedagoga pro volný čas. Uvádí důvody, které vedou k aktivnímu či pasivnímu využívání volného času. Praktická část práce je zaměřena na získání informací o náplni volného času středoškolské mládeže ve vybraném regionu. Je použita kvantitativní metoda, technika dotazníku vlastní konstrukce.

Garantující pracoviště: Katedra pedagogiky a psychologie, Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Irena Loudová, Ph.D.

Oponent: PhDr. Eva Švarcová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 18. února 2014

Datum odevzdání závěrečné práce: 18. února 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou práci vypracovala pod vedením Mgr. Ireny Loudové, Ph.D. samostatně a řádně jsem uvedla všechny použité prameny a literaturu.

V Poličce dne: Podpis……

Poděkování

Děkuji především Mgr. Ireně Loudové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a připomínky, které mi při zpracování práce poskytla.

Anotace

BUREŠOVÁ, ALENA. *Volnočasové aktivity z pohledu jejich účastníků.* Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015, 66 s. Bakalářská práce.

Předkládaná bakalářská práce je zaměřena na volnočasové a mimoškolní aktivity středoškolské mládeže. Teoretická část popisuje historii volného času a rozdělení různých funkcí a forem volného času. Dále charakterizuje různé druhy a možnosti trávení volného času, popisuje úlohu rodiny, její primární socializační funkci, podmínky ovlivňující volný čas.

Empirická část má za úkol zjistit, zda mládež svůj volný čas tráví efektivně, zda se věnuje nějaké aktivitě pravidelně a jakým aktivitám dávají mladí přednost. Na závěr je uveden výzkum, který je založen na anonymním dotazníkovém šetření provedeném na střední odborné škole a středním odborném učilišti. V závěru bakalářské práce je uvedeno shrnutí získaných dat z dotazníkového šetření a stanovena doporučení do pedagogické praxe.

Klíčová slova: Volný čas, pedagogika volného času, výchova, vzdělání, rodina.

Annotation

BUREŠOVÁ, ALENA. *Leisure time activities from point of view of their participants.* Hradec Králové: Faculty of Education University of Hradec Králové, 2015, 66 pp. Bachelor Thesis.

The present thesis is focused on leisure and extra-curricular activities of high school students. The theoretical part describes the history of free time and the allocation of functions and forms of leisure time. It further describes various types and possibilities of leisure activities, describes the role of the family, its primary function of socialization, conditions affecting leisure time.

The task of empirical part is to determine whether the youth spend their free time effectively, whether they are engaged in any activity regularly and what activities they prefer. Finally, it is introduced the research based on an anonymous survey at the vocational schools. In conclusion, the thesis summarizes the data obtained from the survey and provides recommendations in teaching practice.

Key words:

Leisure time, pedagogy of free time, education, teaching, family.

Obsah:

I. Teoretická část

Úvod 8

1. Vymezení pojmu volný čas 10
   1.1. Historický vývoj volného času 11
   1.2. Funkce volného času 14
   1.3. Formy volnočasových aktivit 15
2. Pedagogika volného času 17
   2.1. Osobnost pedagoga 18
   2.2. Typy pedagogů volného času 19
3. Činitelé ovlivňující volný čas 20
   3.1. Rodina 21
   3.2. Prostředí 24
   3.3. Vliv vrstevnických skupin 25
4. Nástrahy volného času 26
   4.1. Návykové látky 26
   4.2. Záškoláctví 26
   4.3. Šikana 28
   4.4. Kriminalita 29

II. Praktická část

5. Cíl výzkumu a kvalifikované předpoklady 30
   5.1. Místo šetření 31
   5.2. Metoda výzkumu 32
   5.3. Výsledky výzkumu 32
   5.4. Odpověď na výzkumné otázky 55
6. Závěr 57
7. Seznam použité literatury 59
8. Přílohy 63

Úvod

Téma bakalářské práce jsem si vybrala z důvodu zájmu o mládež, se kterou pracuji v zájmovém kroužku. Ze své dosavadní praxe v mimoškolních aktivitách bych ráda zmínila práci s dětmi v jezdeckém klubu Polička, kde působím jako cvičitel jízdy na koni. Dětí i mladistvých jsem mohla za čas, kterému se této aktivitě věnuji, poznat několik. V oblasti jezdectví převažuje větší zájem u děvčat, chlapci jsou spíše výjimkou a každého jednotlivce přivádí jiné důvody. Volný čas strávený zacházením se zvířaty formuje osobnost, a to je důležitý význam, který je třeba mít na paměti. Pravidelná péče o jakékoli zvíře učí děti zodpovědnosti a tento postoj považuji za velmi prospěšný již z několika důvodů. Děti se učí empatii, spolupráci a komunikaci se zvířetem i s okolím. Je to činnost, která děti nutí k pohybu na čerstvém vzduchu, k určité disciplíně a zvíře se stává v přeneseném slova smyslu společným vychovatelem.

Pojem volný čas může u každého z nás vyvolávat jiné pocity, každý jedinec si vybírá podle své vlastní vůle, jak se svým volným časem bude zacházet. Zejména u dětí a mládeže by se mělo dbát na žádoucí využívání volného času, neboť v období raného dětství se utváří dobrý základ pro budoucí návyky trávení volného času. Odborný dohled a dostatečná nabídka je předpokladem úspěšnosti při výběru a vykonávání zvolených aktivit. Neopomíjený ovšem musí zůstat i fakt, že děti se učí nejdříve od svých rodičů, později i od svého okolí. Rodina jako primární sociální skupina je pro většinu dětí prvotním prostředím výchovy a volnočasového života. (Hofbauer, 2004, s. 56) Je to prostředí, ve kterém vyrůstají, kde vidí realizaci volného času uvnitř rodiny, kde dochází k formování osobnosti a tvoří základy hodnotové hierarchie, a proto role rodiny je stěžejní. Cílem by měl být dostatek času rodičů věnovaný dětem, naučit děti využívat volný čas k rozvoji vlastní osobnosti i ve prospěch druhých. (Hofbauer, 2004, s. 62) Jinak bude trávit volný čas dítě, které pochází z rodiny aktivní, využívající volný čas ke společným zážitkům, nebo z rodiny dysfunkční, kdy mají rodiče problémy sami se sebou a dítě v tomto případě musí hledat vlastní využití volného času. „Záchranou“ mu v tomto případě může být dobrý učitel či vedoucí, ať v mimoškolních aktivitách nebo zájmovém kroužku, který má na dítě vliv a může jej formovat. Dalším aspektem, se kterým se děti setkávají ve volném čase, je úskalí v jeho špatném trávení a nevhodných aktivitách. Děti, které se nudí a svůj čas věnují nečinnosti, mají zvýšené riziko propadnout návykovým

látkám, vyhledávají podobné skupiny dětí, a tím dochází k rizikovému chování nebo sociálně patologickým jevům, které negativně ovlivňují jedince i celou společnost. Do sociálně patologických jevů řadíme poruchy chování, šikanu, závislost, deviace, extremismus a další. (Švarcová, 2009, s. 28)

Práce nahlíží na problematiku volného času mládeže. Zkoumá, jakým aktivitám dává mládež přednost, jak nejraději tráví svůj volný čas. Kdo nebo co ovlivňuje výběr zájmových kroužků. Jsou to peníze či kamarádi? Má mládež možnosti využít volný čas smysluplně v místě svého bydliště a jeho okolí? A pokud ano, nudí se tyto děti méně? Jaké další možnosti k využití volného času by uvítaly? Práce nadále zkoumá, s jakými problémy se potýká mládež dnešní doby, za kým chodí pro radu, pokud se ocitnou v problémové situaci. Výzkum je proveden se zájmem zjistit informace a názory samotných účastníků šetření a tím potvrdit nebo vyvrátit předložená stanoviska v empirické části bakalářské práce.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Vymezení pojmu volný čas

Volný čas můžeme zařadit do sféry svobodné volby činností, kdy si sami rozhodujeme, jak náš nejdražší čas strávíme. Vybrané činnosti děláme dobrovolně a rádi a přináší nám pocit spokojenosti a relaxaci. Každý jedinec si dobrovolně a svobodně volí činnost, která je mu blízká. I když nám odborná četba předkládá návrhy, jak nejlépe trávit volný čas, každý jedinec si vybírá podle svých možností, zvyklostí i pracovní vytíženosti.

Pro pochopení dějinného rozvoje termínu volný čas a jeho přikládaného významu je nutné upozornit na nejrůznější výchozí stanovisko posuzovatele. Podle jeho záměru je lze velice zjednodušeně rozlišit. Například sociologové zabývající se jevem volného času nahlížejí na tento jev z jiného zorného úhlu než třeba pedagog, psycholog, sociální pracovník nebo lékař. (Vážanský, Smékal, 1995, s. 17)

Definicí volného času se zabývá mnoho publikací a každý autor vidí tento pojem poněkud jinak, i když hlavní myšlenka zůstává stejná. Podle Pávkové si své činnosti dobrovolně a rádi vybíráme a dodávají nám pocit spokojenosti a uvolnění. (Pávková, 2008, s. 13) V publikaci Břetislava Hofbauera *Děti, mládež a volný čas* je volný čas popsán jako doba, kdy člověk nemusí vykonávat činnosti pod tíží pracovních povinností, které vyplývají z jeho sociálních rolí. (Hofbauer, 2004, s. 13) Další definici přináší Filipcová, která chápe volný čas následovně: „*Volný čas, to je čas, který může člověk využít bezprostředně pro sebe, čas, ve kterém patří maximálně sobě, v němž může dělat více než kdykoli jindy to, co jej baví a co mu přináší potěšení, zábavu a odpočinek.“* Definice je vybraná z knihy *Úvod do problematiky volného času*, jejímž autorem je Kamil Janiš ml., (Janiš ml., 2009, s. 4)

Volným časem obecně rozumíme období, kdy se člověk rozhoduje o tom, co bude vykonávat v mimopracovním i mimoškolním prostoru. Každý jednotlivec tráví svůj volný čas jinak, někdo je pasivnější a rád relaxuje u knížky nebo televize, jiný rád sportuje, každý jsme jiný a využití volného času vidíme odlišně. Určité riziko spatřuji v rodinách, které jdou svým dětem příkladem v prožívání volného času, kdy každý člen domácnosti tráví svůj volný čas zvlášť. Děti sedí většinu dne doma u televize nebo u počítače, často po vzoru svých rodičů, kteří často z neznalosti nevědí, že je s dítětem nutné trávit čas, který potřebuje ke svému rozvoji, a takto

nevhodné prostředí vede k negativnímu sociálnímu chování. Volný čas je tedy významný, pokud je využit ku prospěchu člověka a jeho kvalit. Disponovat volným časem dítěte pokládají za samozřejmé ti, kteří o ně pečují, a to jak z hlediska materiálního, tak kulturního. Volný čas nabývá důležitosti u adolescentního jedince s vyhraněnými potřebami a zájmy, ve věku dospívání již většinou umí nakládat s volným časem z pohledu životních nároků. (Spousta, 1996, s. 12)

Rodiče jistě nezastoupí roli vychovatele zcela z důvodů finančních, časových nebo sociálních. Proto mohu souhlasit s názorem, který tvrdí.: *„Názor, že výchovu dětí ve volném čase plně zabezpečí rodina, je mylný. Pro tuto funkci má nejen nedostatek času, ale chybí ji i potřebné materiální vybavení a odborná kvalifikace.“* (Pávková, 2002, s. 14) Rozloučení s pojmy volného času bych zakončila výrokem podle Němce, který popisuje volný čas takto: *„Volný čas je čas, v němž je člověk sám sebou, nejvíce patří sám sobě, kdy koná převážně svobodně a dobrovolně činnosti pro sebe, popř. pro druhé, ze svého vnitřního popudu a zájmu.“* (Němec, 2002, s. 17)

1.1 Historický vývoj volného času

Volný čas je spojen s lidskou společností v podstatě již od počátků jejího trvání. Odlišné etapy vývoje přinášely i měnící se činnosti v trávení volného času a na tento jev samozřejmě reagovaly čím dál větší skupiny obyvatelstva.

Způsob trávení volného času v období starověku je znám především z území starověkého Říma a Řecka, kde bychom našli počátky rozdělení volného času na aktivní a pasivní. Hlavní roli v aktivním využívání volného času hráli účastníci divadelních her a sportovních her, z kterých se dochovaly až do dnešní doby hry olympijské. Hry byly ve zmiňovaném období vysoce společensky ceněny, dbalo se na dodržování etiky a zejména u olympijský her plnily funkci mírovou. Pasivní využití volného času se týká diváků, kteří navštěvovali amfiteátry, v nichž se konala různá představení, včetně gladiátorských zápasů. Při zmiňovaném utkání se však z diváků pasivních mohli stát aktivní účastníci, kteří mohli rozhodovat o životě gladiátorů v aréně. Tato zábava byla velmi krutá, ale u lidu oblíbená a žádaná. (Janiš ml. 2009, s. 6)

Období středověku bylo silně ovlivněno křesťanstvím nejen v Evropě, ale i na jiných kontinentech, a proto i trávení volného času bylo v jeho moci. Jakékoli sportovní činnosti byly téměř zakázané a volný čas byl lidem vymezen jen do období

církevních svátků. Středověk je spjat s křížovými výpravami jakožto válkou proti nevěřícím. Jejich vojenský význam, co se týká vynálezu nových zbraní, nebyl velký, ale seznámily Evropu s východní kulturou a novým způsobem života. Obyvatelé Evropy získali nové zkušenosti v řemeslnictví a zemědělství, bohužel pro lidové vrstvy měly těžké následky v podobě smrti a ožebračování. Církev si díky nim neúmyslně napomohla k vytvoření zábavy ve volném čase, a to k rytířským kláním. (http://www. dejepis.com.) Ty v souvislosti s výchovou plnily funkci vojenskou, později společenskou a zábavnou. (Němec, 2002, s. 84)

Neústupné postavení církve naboural až italský pedagog Vittorino Ramboldini da Feltre, který vybudoval *Dům radosti*, kde kombinoval teoretické znalosti s tělesným rozvojem. Žáci se učili plavání, jízdě na koni, stávali se organizátory her, kterých se účastnili i učitelé. (Janiš ml. 2009, s. 7)

V počátku období novověku se o volném čase zmínil anglický humanista a státník Thomas More, který ve své knize *Utopie* vydané v roce 1516 představuje ideální stát budoucnosti, smyšlenou zemi, kde žije národ podle pravidel rovnosti, popisuje jejich sociální vztahy, práci, nevolníky i náboženské pojetí. Okrajově se dotýká tématu her, v kterých vidí prostředek sloužící intelektuálnímu rozvoji, zároveň však upozorňuje na riziko hráčského hazardu. (http://cs.wikipedia.org)

V šestnáctém století ovlivňovala volný čas reformace, která s sebou přinesla negativní vnímání volného času, práce se stala „božským povoláním“, které má smysl samo v sobě. Jako obrana proti zmíněným reformačních snahám byl v roce 1534 založen řád pod názvem *Jezuité*. Ti se nevěnovali výhradně vzdělávání, ale podporovali také sportovní aktivity. Chybou však byla zaměřenost na výkony, a tím byla podporována nezdravá soutěživost. 17. století je silně spjato se jménem Jana Ámose Komenského, tento myslitel, spisovatel a pedagog se zabýval myšlenkou zážitkové pedagogiky, chtěl takovou školu, která by byla dílnou lidskosti, hřištěm vzdělanosti a ne duševní dřinou, z které by žáci raději utíkali, než v ní setrvali. Hře v oblasti výchovy a vzdělávání přisuzoval velký význam a pokládal ji za nedílnou součást výchovy. (Janiš ml. 2009, s. 8) Bojuje proti obecné lenosti, vyzývá ke spolupráci rodiče, duchovní i školní dozor, o možnostech a významu výchovy v rodině pojednává v díle *Informatorium školy mateřské*, v publikaci *Velká didaktika* zase ukazuje, že k dobrému školství napomůže jen dobrá didaktika. (Přadka,1999, s. 23)

V novodobé společnosti datované v období po skončení třicetileté války začal dlouhodobý proces spjatý s proměnami práce a životního způsobu obyvatel města a vesnic. Bohatší obyvatelé měst si začali stavět víkendové domy. Ve městech vznikaly spolky, kavárny a kluby. Příslušníci dělnictva usilovali o zkracování pracovní doby, která tvořila zásadní část dne, a jejich cílem bylo získat dostatek prostoru na regeneraci organismu a rozvoj zájmů. Začaly vznikat vzdělávací, hudební, dramatické a tělovýchovné aktivity. Zásluhou sdružení dospělých i mládeže, vychovatelů a jiných iniciátorů se rozvíjely nové typy činností a realizačních institucí, které se dochovaly až do současnosti. Byly to například tělovýchovné činnosti, tělocvičny, hřiště, knihovny. Díky politickému vývoji se zařízení určená k trávení volného času vytvářela zejména v západoevropských zemích, východní Evropa v tomto ohledu zůstávala pozadu, obsahem zařízení byly především sociální a zdravotní otázky dětí, stát do této oblasti skoro nezasahoval, hlavní roli přebíraly obce a dobročinná sdružení. Meziválečné Československo vyrovnávalo opoždění vznikem spolků a budováním zařízení pro mladistvé v oblasti tělovýchovy, sportu a turistiky. Pozitivním vývojem prošly letní tábory budované spolky dětí, mládeže i dospělých. (Pávková, 2008, s. 21)

Jedna z vzniklých organizací s názvem *Křesťanské sdružení mladých lidí* měla za cíl podpořit žádoucí trávení volného času a propagovat nejrůznější sporty. Jejím předsedou se stal pedagog František Drtina a kořeny zmíněné organizace bychom našli v Anglii. Další důležitou organizací, přizpůsobenou pro smysluplné trávení volného času byl Sokol, jednalo se o první gymnastický spolek založený v roce 1862 Miroslavem Tyršem. Na počátku 20. století se utváří celosvětové hnutí, které hledá inspiraci a moudrost v přírodě s názvem *Woodcraft*, jeho zakladatel Ernest Thompson Seton uvádí, že: *„se jedná o skutečné náboženství všech hochů od 8 do 18 let. V těchto letech se málo starají o to, co si myslí učitel nebo farmář, ale záleží jim hodně na tom, co si myslí jejich parta. Nejtvrdší trest, jaký může chlapce postihnout, je vyloučení z party.“* (Němec, 2002, s. 89) V českých zemích se souběžně rozvíjí skauting, který do českých zemí přinesl Antonín František Svojsík pod názvem Junák. (Janiš ml. 2009. s. 10)

V druhé polovině 20. století se situace postupně měnila, docházelo k ukončení činnosti u jednotlivých organizací dětí a mládeže. Činnost byla povolena pouze jediné, a to Pionýrské organizaci. Nutno říci, že v celé řadě pionýrských skupin byly zachovány i nadále ideály skautingu. (Přadka. 1999. s. 72)

Změnu přinesl listopad 1989, kdy se situace uvolnila, a nastal tak prostor pro obnovu organizací, které musely svou činnost zastavit po únorových událostech v roce 1948. Současně se projevily známky uvolnění poté, co skončil monopol státu v oblasti mimoškolní výchovy.

1.2 Funkce volného času

Funkce zájmových činností se v životě dětí vyvíjí podle věku, náročnosti dané činnosti, návaznosti na předešlou průpravu. Předškolní děti mají zájem o jakékoli činnosti. Mateřská škola je důležitým mezníkem v životě dítěte, je to první výchovně vzdělávací zařízení, s kterým se dítě setkává. V období mladšího školního věku využíváme chuti a nadšení dětí pro vše nové, předkládáme jim tedy různorodé činnosti, u kterých se mění obsah i prostředí, v němž probíhají. Zpravidla jsou zájmy krátkodobé, dochází k objevování a zkoušení rozdílných aktivit.

Zájmy se prohlubují společně s postupujícím věkem dítěte, soustavným podněcováním zajišťujeme trvalost zájmů, které odpovídají sociálním požadavkům. Rozvíjením a usměrňováním činností se tvoří důležitý předpoklad profesní orientace. (Pávková, 2008, s. 97)

Podle Pávkové: *„Zájmová činnost tedy plní funkci výchovnou i vzdělávací. Rozvíjí celou osobnost, působí motivačně i socializačně, podporuje seberealizaci. Jako součást volného času plní i úkoly zdravotně-hygienické. Může být prostředkem relaxace, odpočinku, duševní i fyzické rekreace a regenerace sil. Jedinci i společnosti přináší významné hodnoty zdravotní, kulturní, výchovné a vzdělávací, společenskopolitické, popř. i ekonomické.“* (Pávková, 2008, s. 98)

Dělení funkcí volného času je popsáno několik. Například R. J. Havighrust se domníval, že volný čas musí umožňovat zajímavé prožitky v sociálním životě. Dbát na běžné utváření životních činností jedince, přičemž je nutné vážit si sám sebe i druhých. M. Kaplan tvrdí, že.: *„ Volný čas má přispívat k pocitu někam k něčemu patřit, rozvíjet vědomí vlastní individuality, zprostředkovat různé individuální funkce a uvést je v soulad, být společnosti i jedinci prospěšný, neumožňovat negativní zážitky a podněcovat tvůrčí síly v člověku.“* (Vážanský, Smékal, 1995, s. 26)

Podrobnější členění funkcí volného času uvádí německý pedagog Opaschowski (2004). Na rekreaci, tedy zotavení a uvolnění, kompenzaci, výchovu a další vzdělávání, kontemplaci - hledání smyslu života, komunikaci - sociální kontakty,

participaci - účast na vývoji společnosti, integraci, akulturaci - kulturní rozvoj sebe samých, vyjádření prostřednictvím sportu nebo umění. (Opaschowski, 2004, s. 53) Podle českých oficiálních dokumentů mezi funkce volného času podle Hofbauera (2004) patří: relaxace, duševní rozvoj v sociálně příjemném a podnětném prostředí, regenerace, usměrňování režimu dne u dětí, vedení k prospěšným činnostem, kompenzace, pozitivní příklad pedagoga, sociální prevence, podpora sociálních vztahů, rozvoj kamarádství, pomoc při řešení konfliktů. Výchova, získávání nových návyků, vědomostí a rozvoj schopností a dovedností. (Hofbauer, 2004, s. 15).

1.3 Formy volnočasových aktivit

Formy a obsah volnočasových aktivit slouží především k odreagování dětí, mládeže i dospělých. Účastníci si volí takové aktivity, které vyrovnávají jejich školní či pracovní zatížení. Dobře zvolené činnosti vedou k uspokojení individuálních potřeb, vytváří pocit spokojenost, dále pak slouží k upevňování neformálních vztahů a odreagování nastřádaných emocí. Při organizovaných činnostech určených k oddechu a zotavení sil se především u žáků a studentů volí pohybové hry, většinou kolektivní. Mezi další formy trávení volného času řadíme vycházky s turistickým nebo přírodovědným záměrem. Během aktivit by se mělo vyhovět i požadavkům samotných účastníků k vlastnímu výběru činností. Přiměřený poměr mezi spontánní a organizovanou formou významně přispívá k výchovnému, mentálně hygienickému a zdravotnímu významu. (Pávková, 2008, s. 86) Formy volného času dělíme na aktivní a pasivní.

Aktivní využívání volného času je popsáno jako aktivní odpočinek, který je základním prvkem zdravého životního stylu i prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže. Naučení se stereotypu a potřeb aktivního trávení volného času je dáno tím, jak je k aktivní formě odpočinku přistupováno v rodině, ve škole i v dalších subjektech realizujících volnočasové aktivity dětí. Jedná se o fyzickou aktivitu, ať už organizovanou tělovýchovnou a sportovní činnost, nebo individuální, u dětí je to práce ve výtvarných, přírodovědných, hudebních a technických kroužcích, pohyb na čerstvém vzduchu spojený s aktivitou jako například turistika nebo práce na zahradě. Je to zábava kompenzující duševní napětí. (Poustková, 2009, s. 13)

Pasivní využívání volného času lze charakterizovat následovně: dominantní pasivní volnočasovou aktivitou je sledování televize. Podle výzkumů sleduje každý den televizi 76% mládeže. Dalšími pasivními aktivitami jsou počítačové hry, sledování filmů, návštěvy restauračních zařízení, bloudění po ulici, nicnedělání. (Poustková, 2008, s. 14) Příčinou neefektivního využívání volného času může být nedostatečná znalost pravidel psychohygieny, kdy volný čas neplní účel, který se od něj očekává. Do patologie volného času z hlediska psychohygieny můžeme zařadit známý psychický fenomén, který nazýváme nudou. „*Nuda je popsána jako nepříjemný afektivní stav spojený s pocity napětí, se zkresleným prožíváním času a s pocity prázdna.“* (Spousta, 1996, s. 14) Podle některých autorů nevedou k pocitu nudy vnější podněty, ale kvalita podnětů vnitřních. Podle Spousty (1996, s. 15) existují psychohygienická pravidla využívání volného času:

- Volný čas není zbytečně stráveným časem.
- Uvědomit si odpovědnost nejen za své pracovní výsledky, ale i za využívání svého volného času.
- Nejvýhodnější je organizovat volný čas individuálně nebo individuálnost co nejvíce respektovat.
- Ve volném čase je nutné odstranit každou křečovitost a nesmyslné úsilí.
- Soukromé plány, cíle a hodnoty v čase povinností korigovat rozumem, ve volném čase fantazií.
- Snažit se o široké zájmy a záliby a nevázat jejich realizaci absolutně na zaměstnání.
- Činnosti ve volném čase by měly být doprovázeny pozitivním emočním laděním.
- Ve volném čase se věnovat aktivitám, pro něž lze předpokládat schopnosti.
- Činnosti ve volném čase by měly vést k subjektivnímu prožitku úspěchu.
- Hledat náplň aktivity ve volném čase v imaginaci a ne v racionalitě, aniž by docházelo k odtržení reality.
- Psychohygienická pravidla pro využívání volného času neplatí jen pro psychiku člověka, ale i pro jeho tělo.
- Znát psychohygienická pravidla pro využívání volného času a mít na ně vlastní poučený názor.

2 Pedagogika volného času

Pozorujeme-li volný čas již od starověkých filozofických myslitelů až po soudobé teoretiky, můžeme vidět, že jejich názory jsou díky společenským podmínkám, v nichž žili, odlišné díky jinému chápání světa. Devatenácté století díky hospodářsko-politické situaci je ve vývoji společnosti velmi dynamické. Nastává rozvoj průmyslu, chudí lidé se stěhují z venkova do měst, do pracovního procesu jsou až do roku 1833, kdy vyšel první zákon proti dětské práci, zapojovány i malé děti. Přadka definuje devatenácté století následovně*: „ Devatenácté století je pro pedagogiku volného času stoletím nejbohatším na velké osobnosti v tomto oboru. Je to Jan Jindřich Pestalozzi na jeho počátku, Giovanni Bosco, katolický kněz, spisovatel a vychovatel mládeže, v jeho polovině a následujících desetiletích a Ernst Thomson Seton na jeho konci…Pestalozzi ve Švýcarsku, donBosco v Itálii, Seton v Kanadě a Spojených státech.“* (Němec, 2002, s. 18)

V nesocialistické části Evropy, jsou zakládány herny, hřiště, střediska volného času dětí a mládeže, letní tábory. Se vznikem a rozmachem odvětví volného času dochází k jeho obsahové rozlišnosti a přibližuje se potřebám a zájmům jednotlivých věkových vrstev. Tak vznikají nové typy institucí, sdružení dospělých i mládeže, pedagogů a jiných. Primárně vznikají zařízení určená dospělé populaci, pouze část pozornosti se obrací na děti a mládež, např. hřiště, tělovýchovné organizace, muzea, zábavné parky.

Později, nejdříve však v Anglii, vznikají zařízení pro mladší skupiny dětí, např. kluby, sportovní zařízení na školách. O pohybové hry ve venkovním prostředí se zasloužil polský lékař H. Jorda. První předchůdce školy v přírodě v Československu je zakladatel dětské farmy určené sociálně zanedbávané mládeži, představitel reformního pedagogického hnutí E. Štorch. (Němec, 2002, s. 20). V šedesátých letech se začala uskutečňovat empirická šetření volného času, tento pojem byl postupně doceňován, což se odrazilo i v terminologii, ve které se uplatňovaly pod názvem „volnočasové aktivity žáků“, „výchova pro volný čas“ a jiné. Význam volného času, jeho rozsah a možnosti dále rostly, v devadesátých letech dvacátého století se rozšířilo zájmové a věkové spektrum účastníků a obohatily se metody výchovného působení. Výchovné možnosti volného času začaly být využívány vznikající pedagogikou volného času. Počátkem devadesátých

let se uplatňovaly souběžně terminologie výchova mimo vyučování a pedagogika volného času. (Hofbauer, 2004, s. 17).

Současnost vymezuje pedagogiku volného času jako záměrné působení na děti, mládež i dospělé ve volném čase a snaha naučit je volný čas efektivně využívat, zjednodušeně řečeno by se dalo říci, že v období dětství můžeme dát rovnítko mezi pojmy pedagogika volného času a výchovu mimo vyučování. Pro dospělou populaci zaznamenává termín pedagogika volného času podobu s výchovou ve volném čase. (Pávková, 2003, s. 10)

2.1 Osobnost pedagoga

Pedagog je ve výchovně vzdělávacím procesu činitelem, který nese odpovědnost za jeho účinnost a úspěšnost. Organizuje výuku a zároveň hodnotí dosahované výsledky. Volí vhodné prostředky, formy a metody výchovně vzdělávacího působení s přihlédnutím k podmínkám, za kterých se výchova koná. Tyto nesnadné úkoly kladou opodstatněné požadavky na charakterové a odborné kvality každého pedagoga. Svou prací se podílí na společném cíli celé společnosti, optimálně rozvíjet novou generaci. (Jůva, 1995, s. 50).

Typy pedagogů můžeme dělit podle Caselmanna na logotropa a paidotropa, kdy logotrop je označení pro učitele zaměřeného na vědu a teorii, směrem k žákům neprojevuje výrazný osobní vztah. Paidotrop má naopak poutavý výklad, výborný vztah k žákům a snaží se o jejich výchovu. Dále se teorie zmiňuje o autoritativním a sociálním typu učitele. Autoritativní typ se snaží mít kontrolu nad výchovným procesem, naopak sociální typ je přátelský a usiluje o nasměrování žáků k samostatnosti. Další typové odlišení pedagogů můžeme rozdělit podle přístupu k žákům na přísného pedagoga, který uplatňuje tvrdost při hodnocení a nešetří trestem, jeho protikladem je pedagog shovívavý, ten poskytuje žákům nadmíru volnosti a svobody, a tím také dochází často k jejímu zneužití. Typ lhostejného učitele je takový, který vykonává svou profesi „pro peníze“, žáci ho více méně nezajímají. Poslední typ je vztahovačný, despotický a nese označení demagog.

Z profese pedagoga vyplývá řada bezpečnostních rizik, ke kterým patří sociální únava, ta se projevuje hlavně na psychickém zdraví člověka, a to ve snaze uniknout před kontaktem s jinou osobou z důvodu přesycení sociálních kontaktů. Dalším rizikem pedagogického povolání je námaha hlasového ústrojí. Profese má

také sklony k rezignaci a pesimismu a tyto důsledky vedou k syndromu vyhoření. (Kraus, Poláčková, et al., 2001, s. 55)

Ten je popsán jako ztráta profesionálního zájmu nebo osobního zaujetí u příslušníka některých z pomáhajících profesí. Nejčastěji spojen se ztrátou činorodosti a poslání, projevuje se pocity zklamání, hořkosti, postižený ztrácí zájem o svou práci, spokojuje se s každodenním stereotypem, rutinou, nevidí důvod pro další sebevzdělávání a osobní růst, snaží se pouze přežít, nemít problémy, vývoj je plíživý a tím nebezpečný. (Hartl; Hartlová, 2010, s. 586). Mezi způsoby obrany proti těmto jevům se řadí vhodný životní styl, ke kterému patří pohyb, správná výživa, ale také aby volný čas učitelů měl prostor pro záliby a společenský život a své pedagogické problémy nechali za zdmi školy. Dobré zázemí v rodinném a osobním životě jsou dalšími důležitými faktory přispívající ke zkvalitnění života. Stálý vnitřní konflikt mezi skutečným a ideálním obrazem bere člověku mnoho energie, proto i přijetí sebe samého je považováno za jedno z preventivních opatření proti syndromu vyhoření. (Švarcová, 2008, s. 236)

2.2 Typy pedagogů volného času

Volný čas se stává novým trhem práce a poskytovatelem pracovních příležitostí pro pedagogy. Pedagogika volného času vyžaduje nový typ pracovníka, zejména pro zařízení volného času. V centrech mladých, střediscích různých společenství, sociokulturních centrech, místech rekreace. Ve všech uvedených objektech hrají pedagogové volného času důležitou roli a jsou nazýváni několika termíny, které upřesňují jejich funkci. Například poradci volného času, pomocníci volného času, animátoři, vedoucí cest, pedagogové kultury, manažeři volného času a podobně. (Vážanský, Smékal, 1995, s. 79).

Pedagoga volného času vystihuje pracovník, který je aktivní v oblastech rekreace a v okruhu dovolených. Je k dispozici všem věkovým skupinám i různým národnostem. Na rozdíl od všedních situací ve škole, rodině i zaměstnání umožňuje volný čas alternativní učební zkušenost prostřednictvím vlastní časové organizace. Cílem pedagoga je ukázat volný čas jako prostor pro nové životní zkušenosti.
Pedagoga volného času můžeme rozdělit do čtyř typů:

- Poradce pro volný čas je označení pro původního pedagoga volného času. Volnočasová komunikace a formování volnočasových situací pro něj představuje centrum jeho vlastního chápání pedagogiky a zaměstnání.
- Animátor, sportovní pedagog volného času, didaktik, průvodce na studijních cestách i dovolených se zajímá především o speciální obsahy volného času a jejich zprostředkování, například průvodce na turistických trasách, organizátor při tělovýchovných aktivitách.
- Administrátor volného času organizuje centra mladých, studijní cesty, prázdninová zařízení, instituce volného času a kultury.
- Politik a vědec volného času hledá společenské základy pro volnočasové pedagogické jednání.

V našich podmínkách se u typů výchovných pracovníků ve volném čase vychází z osobnostních předpokladů s důrazem na ovládnutí jedné zájmové činnosti a pedagogické způsobilosti. (Vážanský, Smékal, 1995, s. 81) Pedagog volného času by měl mít vzdělání v určitých oblastech, které potřebuje pro výkon své profese, proto ho lze srovnávat s osobností jakéhokoli jiného pedagogického pracovníka. (Janiš ml. 2009, s. 55).

3 Činitelé ovlivňující volný čas mládeže

Na pojetí volného času dětí a mládeže má kromě objektivních podmínek vliv také vztah účastníků k aktivitám a institucím. Mezi účastníky řadíme jak děti a mladé lidi, tak také dospělé, kteří mezi dětmi působí jako organizátoři, externí nebo profesionální pracovníci orientováni na různé oblasti volného času, jakými jsou například sdružení dětí a mládeže, hromadné sdělovací prostředky a jiné.

Děti a mladí lidé si účastí na volnočasových aktivitách získávají novou sociální zkušenost. Dospělí mezi nimi působící jim v tom pomáhají, rozvíjejí jejich výchovu prostřednictvím volného času a touto svou výchovnou a lidskou zkušeností se sami obohacují. (Hofbauer, 2004, s. 34) Faktorů ovlivňující volný čas je celá řada, v první řadě bych zmínila rodinu a její životní styl, dalšími činiteli, o kterých se zmiňuji v následujících kapitolách, jsou prostředí a vliv skupin.

3.1 Rodina

Postavení rodičů je při výchově dětí nenahraditelné, ostatní jsou pouze jakýmisi doplňovateli ve výchově rodičů. Rodiče by měli pro své děti vytvářet takové podmínky, kterými budou pozitivně a nepřímo působit na dítě. Hlavní roli hraje životní styl rodičů, zejména jejich vztah k práci, vzdělání, zdraví, neboť děti jsou těmito postoji ovlivněny a přebírají je po rodičích. V oblasti volného času dítě preferuje aktivity, které vykonávají rodiče, proto by rodiče měli poskytovat více možností, jak trávit volný čas, aby dítě nebylo přetěžováno jednostranně. *„ Rodina je tedy nenahraditelnou institucí, která se podílí na komplexní výchově jedince, a z tohoto pohledu ji lze též svým způsobem hodnotit.“* (Střelec, 1998, s. 85)

Nepřítomnost rodičovského vzoru znamená pro dítě hendikep. S přívětivým rodičem se dítě ztotožní snadněji než s rodičem odmítavým nebo negativním. Mateřská a později základní škola znamená pro dítě změnu v podobě nového sociálního prostředí, ve kterém platí odlišná pravidla, než byla doposud v rodině. Dítě se poprvé srovnává s jinými dětmi, rodiče porovnává s učiteli. Školní výsledky ovlivňují atmosféru domácností, neboť řada rodin považuje vzdělání dětí za nejcennější vklad do jejich budoucnosti. Na druhém pólu stojí rodiny, které ponechávají výchovu „ulici“ a po předání dítěte do instituce školy rezignují na jeho výchovu a kontrolu. Funkční rodina se projevuje společnými činnostmi ve volném čase, jichž se účastní nejlépe všichni, popřípadě někteří členové rodiny. (Matoušek, 1997, s. 62).

Kromě rodičů čerpají děti podněty i z širšího okolí. Do této skupiny bychom zařadili ostatní členy rodiny, kamarády, spolužáky, sousedy, učitele, ale také televizi, filmy, knihy, hudbu a podobně. Tyto prvky dítě obklopují a ovlivňují, děti rodičů, kteří si váží vzdělání, se obvykle dobře učí. V rodinách, kde je kladen důraz na kolektivní práci, najdeme většinou spolupracující děti. Pokud se ovšem hodnotí kladně členství v rizikových skupinách, hrozí riziko, že se děti budou sdružovat právě v nich. (Severe, 2000, s. 30). Celou řadu let z pohledu sociologie byla rodina definována jako malá sociální skupina, spojena dvěma svazky, svazkem manželským a pokrevním. Z dnešního hlediska tradic je rodina instituce, která plní několik funkcí. Biologicko-reprodukční: Význam funkce pro samotného jedince je v uspokojení jeho biologických a sexuálních potřeb, ale také v uspokojování potřeby pokračování rodu každého jedince.

Sociálně ekonomickou: Rodina jako celek se stává významným spotřebitelem, na němž je závislý současný trh. V rámci rodinného celku se realizuje mnoho rozhodnutí týkající se využití finančních prostředků. Ekonomická funkce se opět vrátila do té podoby, kdy rodina představovala samostatnou ekonomickou jednotku, dnes opět některé rodiny podnikají doma vedle svého zaměstnání. Poruchy ekonomické funkce se projevují v hmotném nedostatku, což je důsledek nezaměstnanosti a zvyšování životních nákladů.

Funkci ochrannou: Spočívá v zabezpečení členů rodiny, dětí především. Po roce 1990 je rodina více zapojena do spoluúčasti na zdravotní péči, dohlíží na očkování svých dětí, prohlídky u zubního lékaře apod. Rodina má větší zodpovědnost za členy rodiny, a tím se zvyšují nároky, které musí zvládnout. Obtížněji zvládá situace neúplná rodina, což se často promítá do života dětí, které si vytváří model pro své budoucí chování v souvislosti s péčí o své rodiče.

Socializačně výchovnou: Hlavní úlohu v socializačním procesu dítěte má rodina. Dítě přijímá spektrum nejrůznějších informací a zpracovává je v souladu se svými biologickými a psychickými potřebami, zkušenostmi a s hodnotovou orientací a vzory, jimiž jsou pro dítě zejména rodiče. Současná sociologie hovoří o různých socializačních činitelích (rodina, škola, média), které vytvářejí protikladné socializační tlaky. Mnohdy dochází ke vzájemnému svalování odpovědnosti za výchovu. Škola předpokládá, že formování osobnosti by mělo probíhat v rodině, řada rodičů to samé očekává od školy, navíc s tím, že učitelé napraví chyby, kterých se dopustili ve výchovném působení.

Emocionální: Tato funkce je nezastupitelná, protože žádná jiná instituce nedokáže vytvořit citové zázemí, pocit lásky, bezpečí a jistoty jako tomu je v rodině. Bohužel rodin, které tuto funkci plní s obtížemi, nebo vůbec, přibývá. Důsledkem jsou děti citově deprimované, nebo dokonce týrané. Selhání této funkce se může projevit v psychických poruchách, které vedou k sociálně deviantnímu chování. (Kraus, 2014, s. 133-136)

Pokud rodina neplní funkci, jakou by měla, mluvíme o poruchách funkce rodiny, dělíme je následovně:

- Poruchu biologicko-reprodukční funkce - projevuje se bezdětností v manželství, ať už z důvodu neplodnosti nebo neplánovaného či nechtěného rodičovství.

- Poruchu ekonomické funkce - rodiče se nemohou nebo nechtějí začlenit do pracovního procesu, jsou nezaměstnaní a tím dochází ke strádání a hmotné nouzi.
- Poruchu socializační funkce – rozdělena do třech okolností, kdy se rodiče nemohou, nedovedou nebo nechtějí postarat o dítě.

Příčiny, kdy se rodiče starat o dítě nemohou, se rozdělují na vnější (přírodní katastrofy, epidemie apod.) a vnitřní (výkon trestu odnětí svobody, nemoc, smrt rodičů). V případě věkové nezralosti rodičů, neschopnosti vyrovnat se s narozením postiženého dítěte nebo vyrovnání se s rozvodovou situací dochází ke stavu, kdy se rodiče o dítě postarat nedovedou. Poslední porucha socializační funkce má příčinu v mravní rovině a v systému hodnot, kdy je dána přednost jiným hodnotám než svým dětem, může se jednat například o vzdání se dítěte ihned po narození, často souvisí s charakterovými nedostatky. (Janiš, Loudová, 2012, s. 83).

Podle stupně fungování a závažnosti poruch rodiny rozeznáváme čtyři typy rodin:

- Funkční rodina – plní relativně dobře své funkce a je v ní zajištěn dobrý vývoj dítěte.
- Problémová rodina – některá z funkcí je narušena, ale není tím ohrožen normální vývoj dítěte.
- Dysfunkční rodina – v prostředí rodiny se vyskytují poruchy více funkcí, které ji ohrožují, zvláště pak vývoj dítěte. Tato rodina vyžaduje zásah vnější pomoci.
- Afunkční rodina - poruchy funkcí jsou tak závažné, že rodina vůči dítěti přestává plnit svůj účel, dochází dokonce k ohrožení dítěte v samotné existenci. Řešení je krajní a spočívá v předání dítěte do náhradní rodinné péče. (Janiš, Loudová, 2012, s. 88).

V publikaci *Vybraná témata z teorie výchovy* je popsáno rozlišení rodin z hlediska času následovně:

Orientační rodina – rodina, do které se jedinec narodí, případně je přijat. Jedná se o první model společnosti, s nímž se dítě setkává, v němž se formují první sociální dovednosti a zkušenosti. V tomto prostředí si osvojuje vzorce a normy sociálního chování v závislosti na chování rodičů, případně blízkého okolí rodiny. Prostřednictvím rodičovského vzoru se učí i svou budoucí sexuální roli, své sexuální chování k partneru opačného pohlaví. Proto je důležitá úplnost rodiny, tzn. účast

obou rodičů na výchově. Rodina tak představuje model mezilidských vztahů, které přebírá a jimiž bude poměřovat všechny další vztahy, do nichž bude vstupovat. (Přadka, Knotová, 1998 in Janiš, Loudová, 2012, s. 86).

Prokreační rodina – nová rodina, kterou si sám jako dospělý jedinec založí a která je do značné míry ovlivněna rodinou orientační. Často se hovoří o sociální dědičnosti, o předávání vzorců chování z generace na generaci. Hlavním smyslem a úlohou prokreační rodiny je reprodukce, tj. zplození dítěte. (Janiš, Loudová, 2012, s. 86).

3.2 Prostředí

Prostředím se rozumí prostor, ve kterém působí na jedince podněty a ovlivňují jeho vývoj. Patří sem ekonomická, politická a kulturní úroveň společnosti, charakter skupiny, v níž se výchova realizuje, poruchy v daném prostředí a jejich vliv na výchovu. Každý živý jedinec má schopnost se vyrovnávat s podmínkami ve svém okolí. Přizpůsobení probíhá buď pasivně a to tak, že se jedinec sám adaptuje do prostředí, ve kterém se nachází, nebo zvolí formu aktivní a pozmění prostředí, které mu nevyhovuje, podle svých potřeb. V dětství a dospívání převažuje forma pasivní adaptace.

Prostředí vytváří pro člověka základní podmínky pro vývoj, současně mu ale přináší různé nástrahy, které život komplikují. Atmosféra prostředí ovlivňuje průběh i výsledky výchovy v každém věku i situaci. Výchovný proces se odehrává vždy v konkrétních podmínkách a za určitých okolností. Zmíněné podmínky působí několika způsoby, mohou usnadňovat výchovný proces, v tom případě hovoříme o eufunkci, dále mohou být neutrální a nakonec mohou podmínky výchovné zásahy komplikovat či zcela znemožňovat, jsou tedy disfunkční.

Okolní podmínky prostředí ve výchovném procesu rozdělujeme na mikroprostředí, do kterého řadíme třídu, zájmovou skupinu, dále lokální prostředí, vymezené místem a okolím bydliště, regionální prostředí, popsané jako kraj s vlastní subkulturou, například lázeňsko-rekreační, a makroprostředí, do něhož spadají přírodní podmínky, národní a sociální příslušnost a jiné.

Využití podmínek prostředí pro výchovné záměry se potvrzují ze zkušeností a výzkumu, pokud tedy prostředí ovlivníme tak, aby působilo požadovaným směrem, mluvíme o pedagogizaci prostředí. Výhodou výchovného působení prostředím je

jeho neformálnost, nenásilnost. Vlivy prostředí pak často překonávají naše výchovné snažení. (Janiš, Kraus, Vacek, 2012, s. 61-63)

3.3 Vliv vrstevnických skupin

Dospívání je obdobím, kdy se do popředí dostávají vlivy vrstevnických či jiných skupin. Takovéto skupiny se výrazně podílejí na trávení volného času svých členů. V životě jedince má členství velký význam, ať už se jedná o pozitivně, nebo negativně vnímanou skupinu. (Pávková a kol., 2008 in Janiš ml. 2009, s. 19)

Všechny skupiny slouží některým členům k uspokojení potřeby moci a u většiny ostatních k uspokojení potřeby přináležitosti. Kromě toho skupina umožňuje vytváření nových potřeb, jako je zachovat skupinu, udržet členství a podobně. Aby mohla skupina fungovat, musí mít její členové stejný skupinový cíl a v něm vidět uspokojení svých vlastních potřeb. Dalším důležitým znakem skupiny je její ideologie, je to soubor názorů, norem a hodnot, kterými se členové odlišují od ostatních skupin. Druhů skupin existuje celá řada, jsou to rodiny, pracovní, výchovné, náboženské či jiné skupiny a jedinec je v nich různě psychologicky ovlivňován.

Skupiny rozlišujeme na primární, charakteristickým představitelem je v tomto případě rodina, a sekundární, které se vyznačují náhodnými vztahy. Z hlediska vzniku hovoříme o skupinách formálních, do nichž spadá školní třída, organizace, a neformálních, kde pozice člena není dána formální rolí, ale osobními vlastnostmi jedince. Z hlediska členství mluvíme o skupině členské a referenční.

Členská skupina je taková, do které jedinec patří, začlenění se stává jakýmkoli způsobem. Referenční skupina má na jedince vliv, i když k ní nemusí fakticky patřit. Stačí, aby si jedinec opatřoval určité znaky skupiny, například části oděvů, a tím dal svému okolí najevo náklonnost k určité skupině. Riziko přináší negativní referenční skupiny, ve kterých člověk být nechtěl, nebo v nich není rád. (Lašek, 2007, s. 60-69)

4 Nástrahy volného času

Ubývání volného času tráveného zájmovými činnostmi, sportem nebo třeba četbou knih je z části způsobeno snadnou dostupností médií, rizikem zvláště u dětí je vytvoření zkresleného obrazu světa z televizní obrazovky. Nejvýznamnější podíl viny na násilí mladistvých je dle některých studií tlak na školní výkon a média tomu napomáhají předloženou násilností, bez informovanosti příčiny a důsledku. (Blažek, 1995, s. 121– 155). Velkým problémem je fakt, že mnozí rodiče své děti k televizi „odkládají“, některé děti mají dokonce televizi ve svém pokoji a tím nespadají pod žádnou kontrolu.

Odborníci se shodují, že příklad rodičů, silné citové zázemí, rozvíjení aktivnějších forem volného času nebo vedení dětí k výběru televizních pořadů pomáhá eliminovat působení uvedených negativních vlivů na děti. (Havlík, Koťa, 2002, s. 53)

4.1 Návykové látky

Za negativní součást dospívání je považováno experimentování s alkoholem. Ačkoli některé děti začínají zkoušet pití alkoholu poměrně brzy, tedy na základní škole, jako typický začátek zkoušení konzumace alkoholických nápojů je uváděno období mezi dvanáctým a čtrnáctým rokem života. (Machová, Kubátová, 2009, s. 291)

Motivů ke konzumaci alkoholu je celá řada, v období adolescence je to především tendence neodlišovat se od svých vrstevníků. Požívání alkoholických nápojů mladistvými je spjaté také s prostředím, v němž dochází k příležitostem konzumace, jako jsou večírky, oslavy u kamarádů a podobně.

4.2 Záškoláctví

Mezi asociální poruchy v dětství a adolescenci řadíme lhaní, útěky a také záškoláctví, které se projevuje tím, že dítě utíká ze školy. Důvody k těmto činům se liší, může se jednat o velké nároky na dítě, šikanu, nezačlenění se do kolektivu, problémy se vztahy k učitelům i spolužákům. Podobně jako u útěků z domova se může jednat o problém v rodině, se kterým si dítě neví rady. Útěky rozdělujeme do dvou skupin.

Impulzivní útěky - obvykle reakce na svízelnou situaci ve škole či doma, útěk musíme chápat jako projev zoufalství, dítě utíká před trestem, ponížením a podobně. U impulzivních útěků se většinou dítě chce vrátit domů a po vyřešení problému se již neopakují.

Chronické útěky – promyšlené a připravené útěky dětí z narušených rodin, kde dochází k fyzickému a psychickému týrání. Dítě většinou ví, kdy a kam uteče, a zpravidla se nechce vrátit. (Švarcová, 2009, s. 43-44).

Problematiku záškoláctví předkládá Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy následovně: Za záškoláctví je považována neomluvená absence žáka základní či střední školy ve škole. Jedná se o přestupek, kterým žák úmyslně zanedbává školní docházku. Je chápáno jako porušení školního řádu, současně jde o porušení školského zákona, který vymezuje povinnou školní docházku. Nezřídka je spojeno s dalšími typy rizikového chování, které obvykle negativně ovlivňují osobnostní vývoj jedince. Prevence záškoláctví je součástí školního řádu, školní docházku eviduje třídní učitel a v případě podezření na záškoláctví se obrací na zákonného zástupce nezletilého žáka, nebo může požádat o spolupráci věcně příslušný správní orgán. Prevence záškoláctví, způsob omlouvání nepřítomnosti žáků, řešení neomluvené nepřítomnosti a postup zúčastněných subjektů je ošetřen Metodickým pokynem MŠMT. „Záškoláctvím bývá označován přestupek žáka, který úmyslně zanedbává návštěvu školy“. Kyriacou (2009) Rozlišuje několik kategorií záškoláctví:

- Pravé záškoláctví – žák se ve škole neukazuje, ale rodiče si myslí, že do školy chodí.
- Záškoláctví s vědomím rodičů – na této formě se podílí několik typů rodičů, jejichž hlavními charakteristikami je buď odmítavý postoj ke škole, nebo přílišná slabost ve vztahu k dítěti, či závislosti na pomoci a podpoře dítěte v domácnosti.
- Záškoláctví s klamáním rodičů - existují děti, které dokážou přesvědčit rodiče o svých zdravotních obtížích, pro které nemohou jít do školy, a rodiče jim absenci omlouvají pro tyto zdravotní důvody. Tento typ záškoláctví je však obtížně rozlišitelný od záškoláctví s vědomím rodičů.
- Útěky ze školy – někdy se tomuto typu říká interní záškoláctví, kdy žáci do školy přijdou, nechají si zapsat přítomnost a během vyučování na několik

hodin odejdou, přičemž zůstávají v budově školy nebo ji na krátkou dobu opustí.

- Odmítání školy – některým typům žáků činí představa školní docházky psychické obtíže, např. v důsledku problémů ve škole souvisejících s obtížností učiva, při strachu ze šikany, či výskytu školní fobie nebo deprese.

Záškoláctví bývá často nepřiměřenou formou řešení konfliktních situací v rodině, ve škole či ve výchovných institucích, přičemž k němu mají sklon zejména děti, které se subjektivně cítí neúspěšné, nezařazené ve skupině nebo prožívají úzkost a strach v prostředí, ve kterém se pohybují.
Jedním z hlavních úkolů pro učitele, rodiče, případně i pro psychology je vyšetření příčin záškoláctví. Ty jsou různé a nelze doporučit jediné univerzální řešení. Náprava již rozvinutého záškoláctví bývá velmi obtížná, proto by měla být jeho předcházení věnována maximální pozornost. Prvním krokem k nápravě je problém včas rozpoznat a porozumět individualitě dítěte. Nezbytnou podmínkou pro hledání účinných strategií k postupnému překonávání vzniklých obtíží je spolupráce rodičů, učitele i poradenských pracovníků školy. Chceme-li zvolit správný způsob pomoci a integrovat žáky zpět do školy, musíme vzít v úvahu rozdíly mezi záškoláky a dětmi odmítajícími školu. (http://www.msmt.cz)

4.3 Šikana

Švarcová (2009) uvádí, že dle metodického pokynu MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení se pojí tato definice:
„Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování, až zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševním a tělesném zdraví.“ (Švarcová, 2009, s. 72)

K faktorům, které přispívají k šikaně, řadíme náročné situace ve škole, nudu a výrazné agresivní asociály v třídním kolektivu či jiné skupině. Šikanu rozdělujeme na skrytou, jejíž projevy jsou pomluvy, přetvářky, intriky, a zjevnou, kam zařazujeme fyzické násilí, psychické vydírání, ponižování i materiální násilí.
K zabránění či alespoň eliminování šikany je zapotřebí neustálá práce se skupinou hned od začátku jejího vzniku. K nejdůležitějším krokům patří výchova silných osobností, neboť tam, kde je silných osobností dostatek, nemá šikana naději propuknout. (Švarcová, 2009, s. 73–78).

4.4 Kriminalita

Předsudky o typické osobnosti kriminálně se chovající mládeže trpí jak veřejnost, tak masová média. Tyto předsudky pravděpodobně souvisí s jinými občanskými postoji, s celkovou frustrací společnosti, resp. s pocitem životní spokojenosti lidí. Ještě významnější je, že také ve všech zařízeních, v nichž se soustavně pracuje s rizikovou mládeží, má personál rovněž ustálenou představu o typické osobnosti klienta. Každou osobnost člověka pak ovlivňují další faktory, a to genetické vybavení osobnosti a případné psychické poruchy. Matoušek (2003) uvádí: „*Tyto faktory společně s vlivem negativní výchovy mají na osobnost velmi často podstatný význam, zejména u osobnosti delikventních osob. Člověk, který se dopouští trestné činnosti, má z hlediska běžného názoru vždy narušenou morálku.“* (Matoušek, 2003, s. 51–57).
Poruchy chování lze charakterizovat jako odchylku v oblasti socializace, kdy jedinec není schopen respektovat normy chování na úrovni odpovídající jeho věku, nebo na úrovni svých rozumových schopností. Dítě se v průběhu vývoje učí rozlišovat žádoucí a nežádoucí chování i vhodnost jednání ve vztahu k určité situaci. Nejde jen o to, aby dítě příslušné normy znalo, ale aby se podle těchto norem chovalo. Zpočátku jej korigují rodiče, později je dítě schopné regulovat své chování samo, i když jej právě nikdo nekontroluje. Signálem dosažení tohoto stádia socializace je schopnost reagovat pocitem viny, když dítě udělá něco, o čem ví, že je to špatné. (Vágnerová, 2008, s. 779)
Delikventní chování je dle Matouška (2003) přímo vysvětlováno „*jako pokus člověka s nízkým sebehodnocením zvýšit pocit vlastní hodnoty kriminálním činem v podmínkách, které mu neumožňují, případně blokují běžnou, společensky*

přijatelnou formu potvrzování vlastní hodnoty studijními výsledky, prací, sportovními výkony, úspěšně realizovaným vztahem k člověku opačného pohlaví, založením rodiny atp. Kriminalita by z tohoto hlediska byla jakýmsi obranným mechanismem Já, který spouští nepříznivé sociální prostředí." (Matoušek, 2003, s. 56)

Mladý člověk si má z rodinné výchovy odnášet do života především správný vztah a úctu k základním hodnotám a principům společnosti. Neplní-li rodinná výchova takovou funkci, jsou již tím dány větší předpoklady pro vznik kriminogenního prostředí. Výskyt kriminality je vyšší u mládeže z rozvrácených rodin. Tak je tomu i u rodin, kde dítě postrádá citový vztah a zájem o jeho život, jeho problémy, i když po materiální stránce nestrádá. Za základní kriminogenní faktory v rodině proto můžeme označit tyto:

rozvrácená rodina, závislost rodičů na alkoholu nebo jiných drogách, kriminalita členů rodiny, nepřiměřená výchova dítěte a mladistvého (přehnaná tvrdost nebo naopak shovívavost), lhostejnost rodičů k chování dítěte ve škole, k prospěchu, ke způsobu trávení volného času, pobyt dítěte v dětském domově, preferování podnikatelských a jiných aktivit a angažovanost rodičů v zaměstnání před výchovou dítěte. (Chmelík, 1998, s. 8-9).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 Cíl výzkumu a kvalifikované předpoklady

Cílem praktické části bylo zjistit, jakým způsobem využívá mládež volný čas, zda mladí mají ze svého pohledu dostatek volného času, jestli jsou informováni o mimoškolních aktivitách, které nabízí škola, již navštěvují. Co nebo kdo jim brání v účasti na mimoškolních aktivitách a jaké další možnosti využití volného času jim chybí v místě bydliště. Dále jsem si kladla za cíl zjistit, s jakými problémy si účastníci šetření neví rady a na koho se obrací se svými starostmi a problémy.

1) Svůj volný čas tráví mládež více pasivně než aktivně.
2) Při výběru mimoškolních aktivit jsou jedinci ovlivňováni především kamarády.
3) Na rodiče se obrací se svými problémy ti jedinci, kteří tráví denně svůj čas s rodinou.

5.1 Místo šetření

Výzkum byl prováděn na Střední odborné škole a Středním odborném učilišti v Poličce. Je to státní škola, kterou navštěvují přibližně čtyři stovky žáků denního studia. Škola nabízí tříleté učební obory zakončené výučním listem, po jehož získání mají žáci se studijními předpoklady ještě možnost získat maturitní vysvědčení ve dvouletém denním nástavbovém studiu Podnikání. Další nabídkou školy je čtyřletý studijní obor Obchodně podnikatelská činnost zakončený maturitní zkouškou. Výhoda takto koncipované střední školy s nabídkou učebních i studijních oborů spočívá zejména v možnosti prostupnosti mezi jednotlivými typy studia tak, jak žák dokáže stanovené učivo zvládnout. Teoretické vyučování probíhá u všech oborů v budově školy. Praktické vyučování je soustředěno také v areálu školy. Žáci vyšších ročníků mají možnost využít pracoviště spolupracujících firem k provádění praktického výcviku. V případě, že žáci nemají zájem pokračovat ve studiu na vyšší odborné či vysoké škole, nacházejí absolventi potravinářských oborů dobré pracovní příležitosti u regionálních firem, s kterými se škola snaží rozvíjet spolupráci s cílem přizpůsobit znalosti a dovednosti absolventů firemním požadavkům.

Škola nabízí pro žáky mimoškolní aktivity především ve sportovní oblasti a pravidelně připravuje řadu akcí pro využití volného času, například turnaje ve fotbale, ledním hokeji, stolním tenise.

Žákům škola také zajišťuje ubytování ve vlastním domově mládeže s kapacitou sto devadesáti lůžek, ten je pro pohodlí žáků propojen s hlavní budovou školy. Ubytování hotelového typu v třílůžkových pokojích s vlastním sociálním zařízením nabízí studentům příjemné zázemí. Pro další vzdělávání a využití volného času je domov mládeže vybaven počítači s připojením na internet, studovnou, knihovnou, klubovnami, posilovnou a hernami.

V rámci mimoškolní činnosti jsou pro žáky připraveny nejrůznější turistické a poznávací výlety a návštěvy divadelních a filmových představení. V průběhu školního roku jsou pořádány sportovní soutěže, lyžařské kurzy i turistické pobytové zájezdy.

Výzkum jsem prováděla s žáky druhých a třetích ročníků středního odborného učiliště. Věk respondentů se pohyboval mezi šestnáctým a sedmnáctým rokem.

5.2 Metoda výzkumu

Pro praktickou část bakalářské práce jsem zvolila metodu anonymního dotazníkového šetření, dotazníky byly rozdány na středním odborném učilišti pedagogům, kteří je následně rozdali žákům při teoretické výuce nebo během praktického vyučování. Dotazník se skládal z dvaceti položek, ze 105 předložených dotazníků se mi vrátilo 100 dotazníků. Úspěšnost návratnosti byla tedy odpovídající. V dotaznících byly pouze uzavřené typy otázek.

„*Dotazník je frekventovanou metodou získávání dat v pedagogickém výzkumu*“. (Chráska, 2005, s. 89). Dotazník se skládá z předem připravených otázek, které jsou účelně seřazeny. Dotazovaný neboli respondent na ně odpovídá písemně. U formy dotazování rozlišujeme otázky uzavřené a otevřené. U uzavřených otázek je respondent omezen při výběru odpovědí, předpokládá se zde předem připravený počet odpovědí. U otevřených otázek má dotazovaný volnost ve formulování odpovědí, nepracuje tedy s výběrem připravených odpovědí. Nevýhodou je pracnost při vyhodnocování položek, kterou způsobuje rozmanitost odpovědí. Co se týče obsahu, můžeme rozdělit dotazníkové položky na ty, které zjišťují fakta, znalosti nebo vědomosti, a zjištující mínění, postoje a motivy. Položky zjištující fakta se často umísťují v úvodu dotazníku, neboť nevyžadují velkou námahu při odpovídání. Mohou se také použít i v průběhu dotazování, aby došlo k uvolnění respondenta nad namáhavými otázkami. U otázek znalostních a vědomostních je třeba dbát na to, aby se respondent necítil potupen při neznalosti. U posledního typu položek je třeba dbát na skutečnost, aby respondenta nepřivedly do rozpaků, nevyvolaly u něho negativní reakce. Je důležité dát najevo, že různost názorů je normální a přirozená. (Chráska, 2007, s. 164)

5.3 Výsledky výzkumu

V následující části práce jsou vyhodnoceny otázky dotazníkového šetření. Bylo položeno dvacet otázek. Otázky se soustředily na témata volného času, způsob trávení, možnosti využití, pravidelnosti vykonávaných aktivit aj. Plné znění dotazníku je uvedeno v příloze. Dotazník je vyhodnocen podle počtu respondentů. K dispozici bylo sto vyplněných dotazníků.

Otázka č. 1 : *Jsi dívka nebo chlapec?*

Uzavřená forma otázky. Respondenti měli na výběr ze dvou možností. První tabulka a graf zobrazují celkové rozdělení respondentů. Z celkového počtu respondentů je 62 dívek, což činí 62 % a 38 chlapců, kteří představují 38 % z celkového počtu.

Zdůvodnění: Na Středním odborném učilišti Polička tvoří větší část populace děvčat, proto respondentů dívek je více než respondentů chlapců.

Tabulka č. 1 Pohlaví respondentů

Možnosti odpovědí	**Respondenti v (%)**
Dívka	62
Chlapec	38
Celkem	**100**

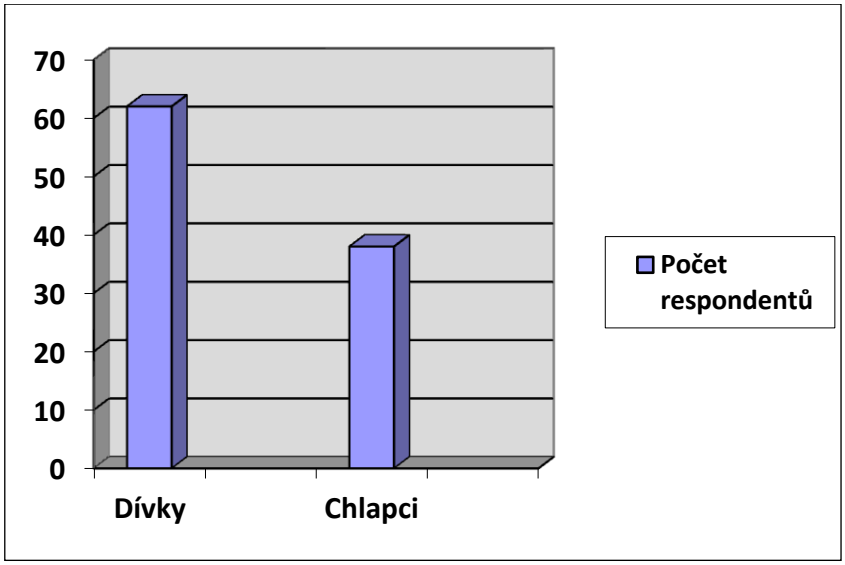

Graf č. 1 Pohlaví respondentů.

Otázka č. 2 : *Máš dostatek volného času?*

Uzavřená forma otázky. Respondenti měli na výběr ze tří možností odpovědí. Z celkového počtu 100 respondentů, zvolilo *ano* více dívek a to 20 % oproti chlapcům 14 %. Stejně u odpovědi *někdy* odpovědělo více dívek 28 %, chlapců 8 %. Odpověď *ne* zvolilo 16 chlapců, tedy 16 %, dívek odpovědělo méně a to 14 %.

Zdůvodnění: Odpověď *někdy* zvolilo nejvíce dívek, myslím si, že to způsobuje různorodost trávení volného času, dívky se oproti chlapcům více sdružují, ale také

v dívčích kolektivech dochází k větší svárlivosti, potom volného času mají na nějaké období více. Chlapci a jejich nejčastější odpověď *ne* může ukazovat na tu část respondentů, kteří se věnují více aktivnímu trávení volného času.

Tabulka č. 2 Dostatek volného času

Možnosti odpovědí	**Respondenti v (%)**	
	Dívky	**Chlapci**
Ano	20	14
Ne	14	16
Někdy	28	8
Součet	62	38
Celkem	**100**	

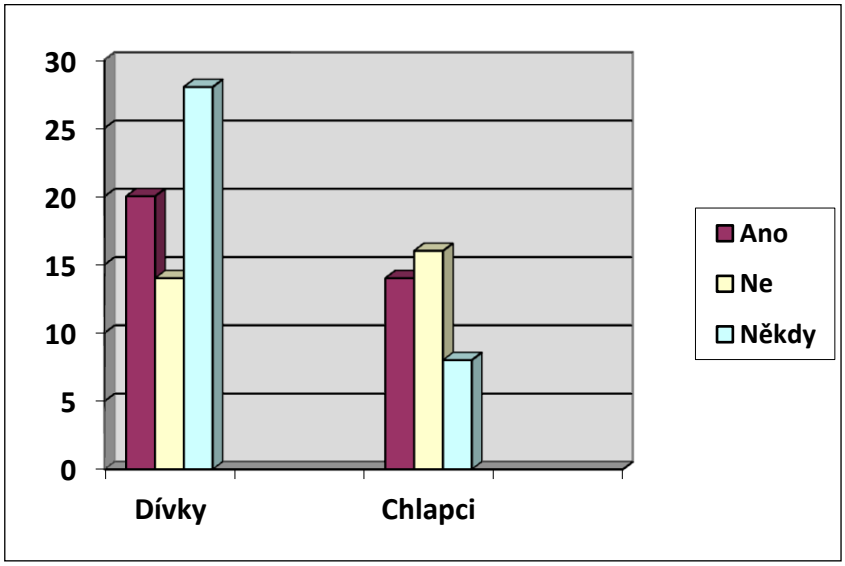

Graf č. 2 Dostatek volného času

Otázka č. 3 : *Jak nejraději trávíte svůj volný čas?*

Forma otázky je uzavřená. Respondenti měli na výběr z šesti možností. U této otázky mě zajímalo, jak mládež využívá svůj volný čas. Kterým aktivitám dávají přednost a které naopak nevyhledávají.

Zdůvodnění: Nejčastější odpověď trávení volného času *s kamarády* byla zvolena 17 % u dívek a 13 % u chlapců. Údaj ukazuje na důležitost a vliv vrstevníků v období adolescence.

Tabulka č. 3 Trávení volného času

Možnosti odpovědí	**Respondenti v (%)**	
	Dívky	**Chlapci**
Sledování TV	5	6
PC	16	10
S kamarády	17	13
Sport	12	4
Četba	8	1
Jiné	4	4
Součet	62	38
Celkem	**100**	

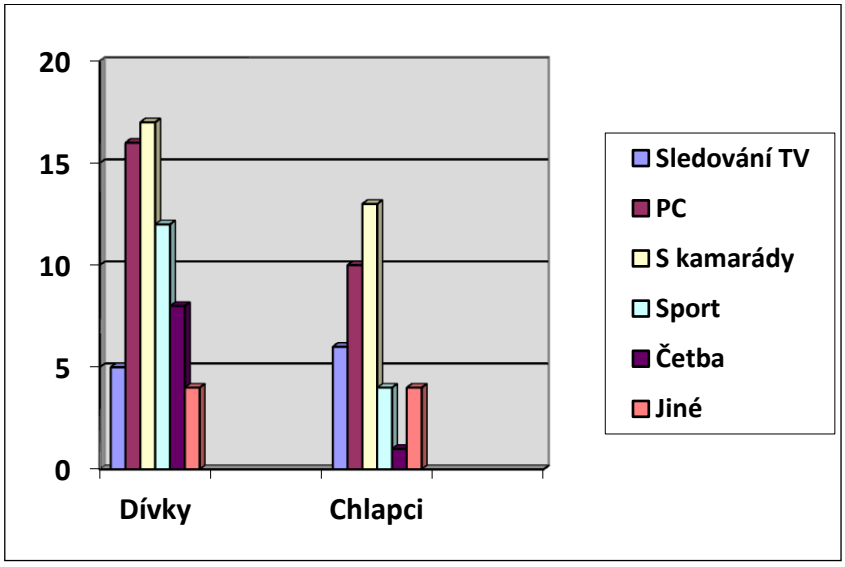

Graf č. 3 Trávení volného času

Otázka č. 4 : *Zajímá tvé rodiče, jak trávíš svůj volný čas?*

Forma otázky uzavřená. Respondenti měli na výběr ze čtyř možností. Odpověď *ano* zvolilo 26 % dívek, u chlapců byla stejná odpověď pouze 12 %. Variantu *spíše ano* si vybralo opět více dívek 12 %, chlapci pouhé 4 %. Možnost *spíše ne* označilo 12 % chlapců a 10 % děvčat. Poslední položku *ne* označilo 14 % dívek a 10 % chlapců.

Zdůvodnění: Jako nejčastější odpověď *ano* mohly zvolit dívky z důvodu většího svěřování se rodičům. Chlapci měli stejný počet odpovědí u možnosti *ano* a *spíše ne*, tuto shodu může způsobovat to, z jaké rodiny chlapci pochází. Předpokládám, že v rodině funkční se rodič více zajímá o to, jak jeho dítě tráví svůj volný čas.

Tabulka č. 4 Zájem rodičů o volný čas svých dětí.

Možnosti odpovědí	**Respondenti v (%)**	
	Dívky	**Chlapci**
Ano	26	12
Spíše ano	12	4
Spíše ne	10	12
Ne	14	10
Součet	62	38
Celkem	**100**	

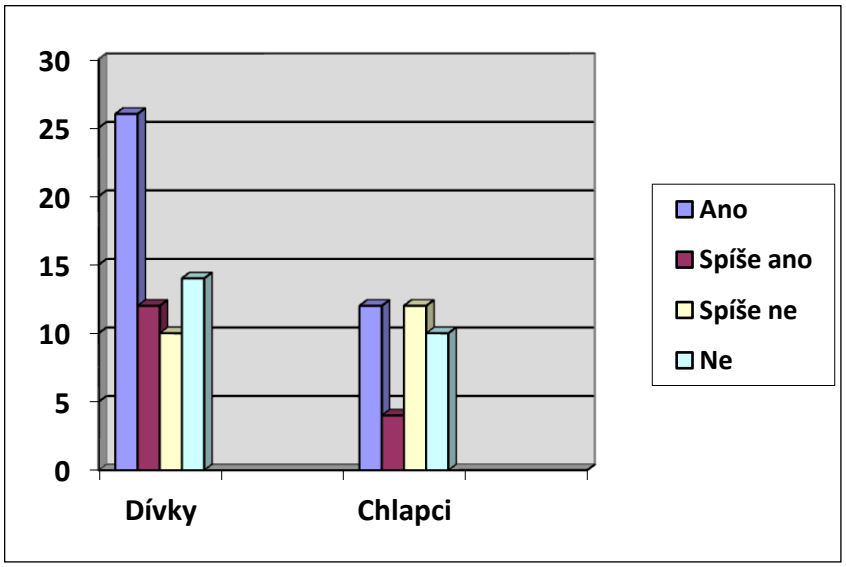

Graf č. 4 Zájem rodičů o volný čas svých dětí.

Otázka č. 5 : *Kdo / co tě ovlivňuje při výběru mimoškolních aktivit?*

Forma otázky uzavřená. Dotazovaní měli na výběr ze čtyř možností. Možnost *sám*/*sama* byla nejvíce zastoupena u obou pohlaví dotazovaných. Tuto odpověď zvolilo 30 % děvčat a 22 % chlapců. Druhou nejčastější odpovědí byli *kamarádi* a to v zastoupení 12 % děvčat a 10 % chlapců. *Škola* byla další varianta z výběru možností a byla zvolena častěji děvčaty a to v poměru 12 % oproti chlapcům, pouhé 2 %. Poslední varianta *rodina* měla opět větší zastoupení u děvčat 8 %, u chlapců 4 %.

Zdůvodnění: Nejčastější odpovědí u obou pohlaví respondentů byla možnost sám/sama, předpokládám, že tomu tak je díky věku respondentů. Adolescenti mají už jasné představy o svých zájmech, o tom co je baví a jaké mimoškolní aktivity chtějí navštěvovat.

Tabulka č. 5 Vliv na výběr mimoškolních aktivit.

Možnosti odpovědí	**Respondenti v (%)**	
	Dívky	**Chlapci**
Sám/Sama	30	22
Kamarádi	12	10
Škola	12	2
Rodina	8	4
Součet	62	38
Celkem	**100**	

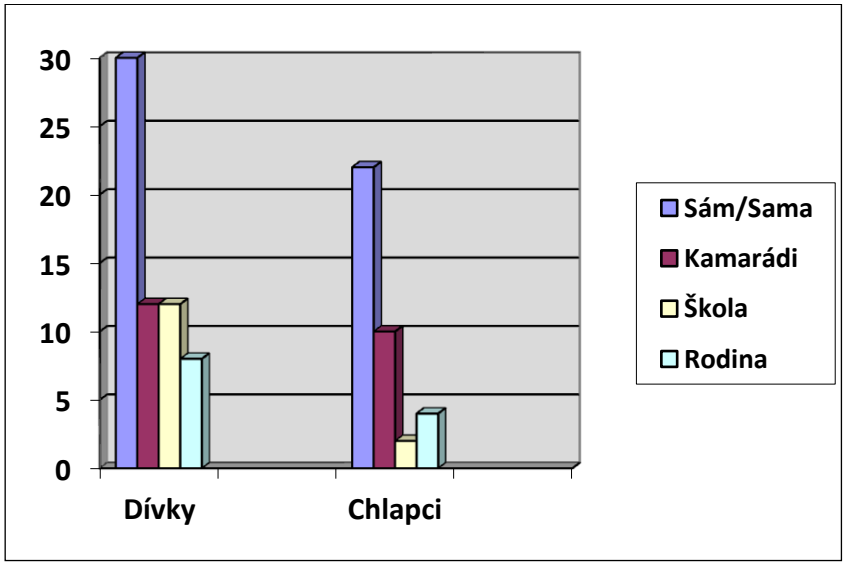

Graf č. 5 Vliv na výběr mimoškolních aktivit.

Otázka č. 6 : *Kdo/co ti brání účastnit se mimoškolních aktivit?*

Forma otázky uzavřená. Respondenti měli možnost vybírat se sedmi možností.

Možnost *nemám čas* byla shodně ohodnocena 12 % u dívek i u chlapců. U dívek se shodovaly 12 % i varianty *peníze* a *nic*. Chlapci shodně označili 8 % varianty *peníze* a *něco jiného.* Možnost *něco jiného* označilo taktéž 8 % dívek. Položku *nechce se mi* vybrala 4 % dívek a 6 % chlapců. *Zákaz rodičů* uvedlo 8 % dívek a 2 % chlapců. Poslední položku *zdraví* označilo 6 % dívek a 2 % chlapci

Zdůvodnění: Za jednu z nejčastějších omezení výběru mimoškolních aktivit u dívek byly označeny *peníze*, příčinou v tomto případě můžou být ekonomické možnosti rodiny při výběru nákladné mimoškolní aktivity. Odpověď *nic* může naznačovat nezabývání se možnostmi odpovědí. Variantu *nemám čas* označila obě pohlaví respondentů stejným počtem hlasů. Tuto odpověď považuji za určitou výmluvu a neochotu se omezovat pravidelnými aktivitami.

Tabulka č. 6 Důvody omezení při výběru mimoškolních aktivit.

Možnosti odpovědí	**Respondenti v (%)**	
	Dívky	**Chlapci**
Peníze	12	8
Nemám čas	12	12
Nechce se mi	4	6
Zákaz rodičů	8	2
Zdraví	6	2
Nic	12	8
Něco jiného	8	0
Součet	62	38
Celkem	**100**	

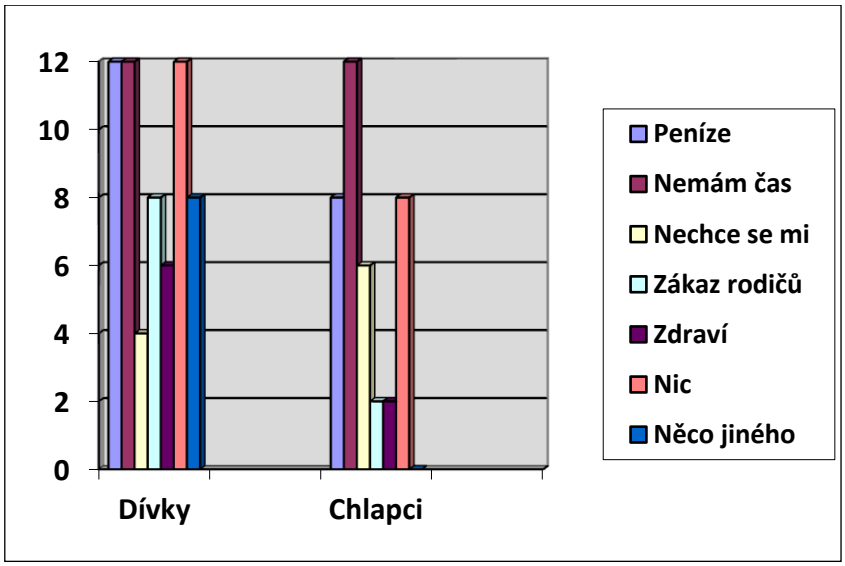

Graf č. 6 Důvody omezení při výběru mimoškolních aktivit.

Otázka č. 7 : *Kolik času trávíš denně na sociálních sítích?*

Forma otázky uzavřená. Respondenti měli na výběr pět možností odpovědí. Chlapci i dívky měli jako nejčastější odpověď zvolenou *každý den*. Procentuelně vyjádřeno chlapci 20 % a dívky 31 %. Druhá nejčastější odpověď u dívek byla *více než hodinu* 24 % dívek, pouhá 4 % chlapců. Možnost *méně než hodinu* zvolilo 8 % chlapců a 4 % děvčat. Variantu *1x-2x týdně* volili chlapci 6 %, dívky tuto odpověď nezvolily vůbec. Naopak variantu *max. 1x týdně* nezvolil ani jeden chlapec, dívky v zastoupení 3 %.

Zdůvodnění: Dnešní doba je především pro adolescenty nepředstavitelná bez komunikace na sociálních sítích. Bohužel tato forma komunikace nahrazuje tu verbální. „Virtuální život“ se výrazně liší od toho skutečného, padají v něm bariéry a slouží jako únik před realitou. Další riziko spatřuji ve vytváření sociálních kruhů, které často nahrazují reálné okruhy přátel i reálné vztahy.

Tabulka č. 7 Čas trávený na sociálních sítích.

Možnosti odpovědí	Respondenti v (%)	
	Dívky	Chlapci
Méně než hodinu	4	8
Více než hodinu	24	4
Každý den	31	20
1x-2x týdně	0	6
Max. 1x týdně	3	0
Součet	62	38
Celkem	**100**	

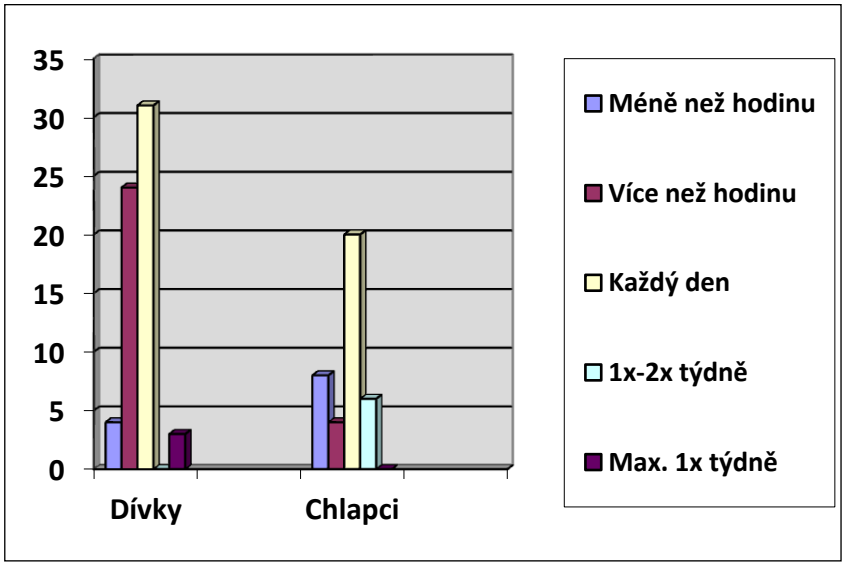

Graf č. 7 Čas trávený na sociálních sítích.

Otázka č. 8 : *Jak často nemáš ve svém volnu co dělat (nudíš se)?*

Forma otázky uzavřená. Respondenti vybírali ze čtyř možností uvedených v dotazníku. Dívky měly největší počet odpovědí v možnosti *párkrát v měsíci*, vyjádřeno v procentech 26 % dívek, oproti chlapcům, kterých odpovědělo 10 %. Jako druhá nejčastější možnost u dívek byla vybrána položka *několikrát týdně* 22 %, u chlapců zvolilo tuto variantu 10 %. Variantu *1x týdně* si vybralo 8 % dívek a 2 % chlapců a poslední nabízenou možnost *denně* označilo 16 % chlapců a 6 % dívek.

Zdůvodnění: Z výsledku je patrné, že nudu zažívá více chlapců možná proto, že si sami neumí najít zábavu, a pokud nedochází na žádnou zájmovou činnost nebo nemají doma vzor otce, který fyzicky pracuje a k činnostem je nevede, mohou častěji

podléhat tzv. nicnedělání. Dívky mají možnost se mimo pravidelné činnosti zabavit např. u ručních prací, pletení, vytváření různých ozdob apod., které se naučí od kamarádek, popřípadě samy.

Tabulka č. 8 Nuda ve volném čase.

Možnosti odpovědí	**Respondenti v (%)**	
	Dívky	**Chlapci**
Denně	6	16
Několikrát týdně	22	10
1x týdně	8	2
Párkrát v měsíci	26	10
Součet	62	38
Celkem	**100**	

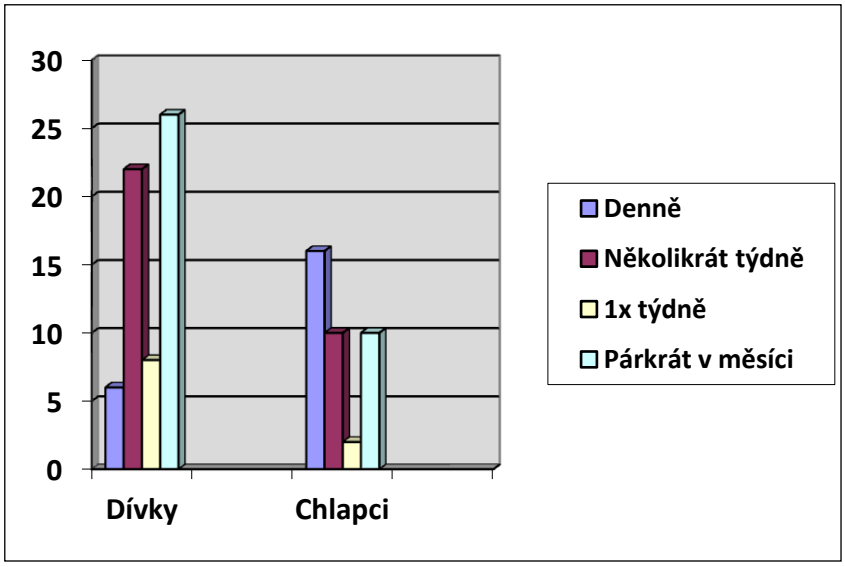

Graf č. 8 Nuda ve volném čase.

Otázka č. 9 : *Jestli navštěvuješ zájmový kroužek, z jakého důvodu?*

Forma otázky uzavřená. Respondenti vybírali z pěti možností. Původně jsem měla v dotazníku možnosti čtyři, žáci správně a ochotně dopisovali možnost pátou, která zněla *nenavštěvuji,* tu označilo 26 % dívek a 12 % chlapců. Volbu *baví mě to* označilo 24 % dívek a 18 % chlapců. Třetí možnost *fajn parta* uvedlo 8 % dívek a 4 % chlapců. Variantu *dobrého vedoucího* neoznačila žádná dívka a 2 % chlapců. Položku z *donucení* zvolila 4 % dívek a 2 % chlapců.

Zdůvodnění: Nejčastější odpovědí u dívek bylo, že nenavštěvují žádný kroužek, důvodů pro tuto volbu může být celá řada a na ty se zaměřují položky 6,11 a 12. Chlapci, pokud zájmový kroužek navštěvují, tak především z důvodu, že je to baví. V rámci školy mají možnosti navštěvovat různé sportovní turnaje, které krátí volný čas a formují je správným směrem.

Tabulka č. 9 Důvody návštěvnosti zájmového kroužku.

Možnosti odpovědí	Respondenti v (%)	
	Dívky	Chlapci
Baví mě to	24	18
Fajn parta	8	4
Dobrý vedoucí	0	2
Z donucení	4	2
Nenavštěvuji	26	12
Součet	62	38
Celkem	**100**	

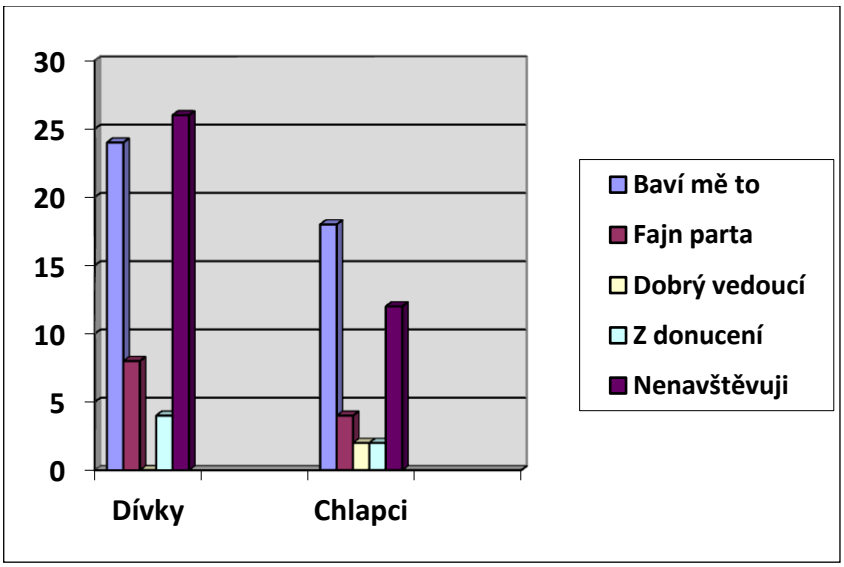

Graf č. 9 Důvody návštěvnosti zájmového kroužku.

Otázka č. 10 : *V jakém místě žiješ?*

Forma otázky uzavřená. Respondenti měli na výběr ze tří možností. Nejvíce děvčat i chlapců označilo možnost *vesnice* a to, 32 % dívek a 26 % chlapců. Z *malého města* bylo 28 % dotazovaných dívek a 12 % chlapců. Z velkého města nebyl žádný chlapec a pouze 2 % dívek.

Zdůvodnění: Škola, na které byl prováděn výzkum, se nachází na malém městě, proto se domnívám, že nejvíce dotazovaných žáků bydlí v okolních vesnicích nebo přímo ve městě, kde sídlí i škola. Nejbližší velké město je vzdáleno zhruba sto kilometrů, a proto žáci z takto velkých vzdáleností jsou spíše výjimkou.

Tabulka č. 10 Místo bydliště.

Možnosti odpovědí	**Respondenti v (%)**	
	Dívky	**Chlapci**
Vesnice	32	26
Malé město	28	12
Velké město	2	0
Součet	62	38
Celkem	**100**	

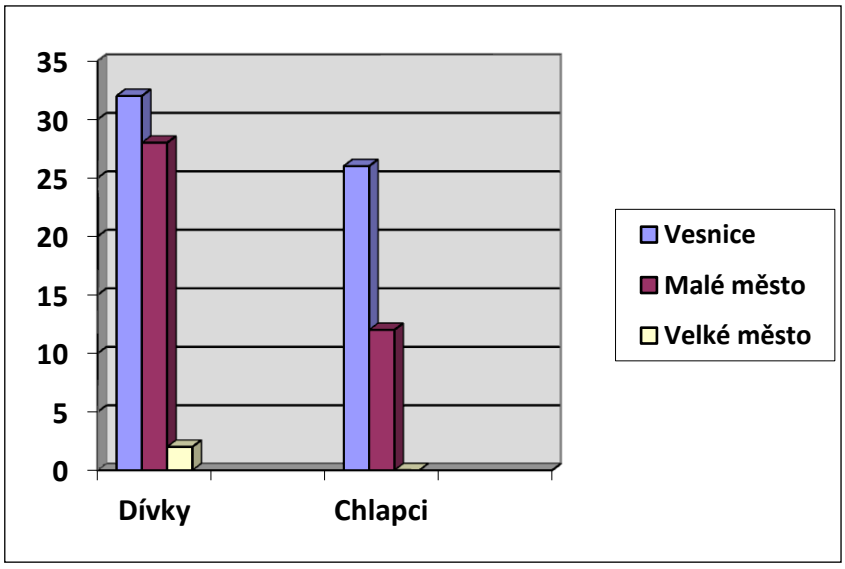

Graf č. 10 Místo bydliště.

Otázka č. 11 : *Je v místě tvého bydliště dostatek možností nenudit se a aktivně využít volný čas?*

Forma otázky uzavřená. Respondenti vybírali ze dvou možností. Dívky téměř totožně odpověděly na obě nabízené varianty, a to 30 % *ano* a 32 % *ne*. Chlapců zvolilo *ano* 20 % a druhou nabízenou možnost *ne* 18 %.

Zdůvodnění: Na této otázce je patrné, jak každý jednotlivec vnímá odlišně možnosti využití volného času ve svém okolí. Z mého pohledu jsou to opět činitele ovlivňující volný čas, které rozhodují o tom, jak mládež se svým volným časem nakládá, na místě bydliště dle mého mínění tolik nezáleží.

Tabulka č. 11 Možnosti využití volného času v místě bydliště.

Možnosti odpovědí	**Respondenti v (%)**	
	Dívky	**Chlapci**
Ano	30	20
Ne	32	18
Součet	62	38
Celkem	**100**	

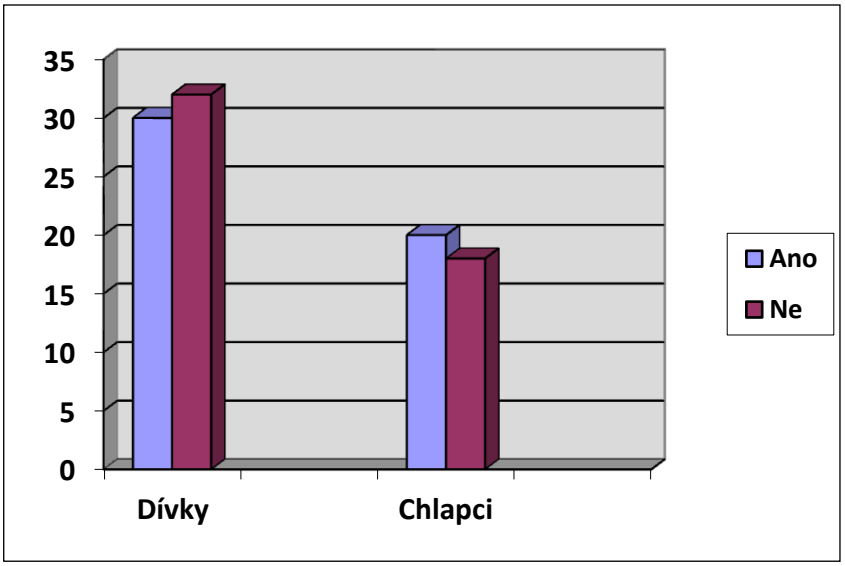

Graf č. 11 Možnosti využití volného času v místě bydliště.

Otázka č. 12 : *Jaké možnosti využití volného času byste uvítali v místě svého bydliště a jeho okolí?*

Forma otázky uzavřená. Dotazovaní mohli vybírat z pěti možností.

Nejčastější odpověď dívek byla *aquapark* 34 %, chlapců stejnou možnost označilo 8 %. Nejčastější odpověď chlapců byla *občerstvení typu fast food* , tu označilo 10 % chlapců a 8 % dívek. Variantu *více laviček v parku* označili dívky i chlapci shodně 8 %, stejně tak možnost *skatepark* měla shodu v procentech u dívek i chlapců, obě skupiny respondentů tuto možnost označily 4 %. Položku *více kroužků* označilo 8 % chlapců a 2 % děvčat. Dívky obohatily dotazník ještě o jednu položku, která zněla *žádnou*, a tu označilo 6 % dívek.

Zdůvodnění: Nejčastější odpovědí u dívek byl aquapark zřejmě z důvodu velké vzdálenosti uvedeného způsobu vyžití, i když se ve městě, kde byl výzkum prováděn, nachází plavecký bazén, popularita velkých plaveckých komplexů je pro mládež lákavější. Chlapci uvedli nejčastěji občerstvení typu fast food, zřejmě z podobného důvodu, a tím je chybějící podnik tohoto typu poblíž místa bydliště.

Tabulka č. 12 Vítané možnosti k využití volného času.

Možnosti odpovědí	**Respondenti uvedeno v (%)**	
	Dívky	**Chlapci**
Občerstvení typu fast food	8	10
Aquapark	34	8
Skatepark	4	4
Více kroužků	2	8
Více laviček v parku	8	8
Žádnou	6	0
Součet	62	38
Celkem	**100**	

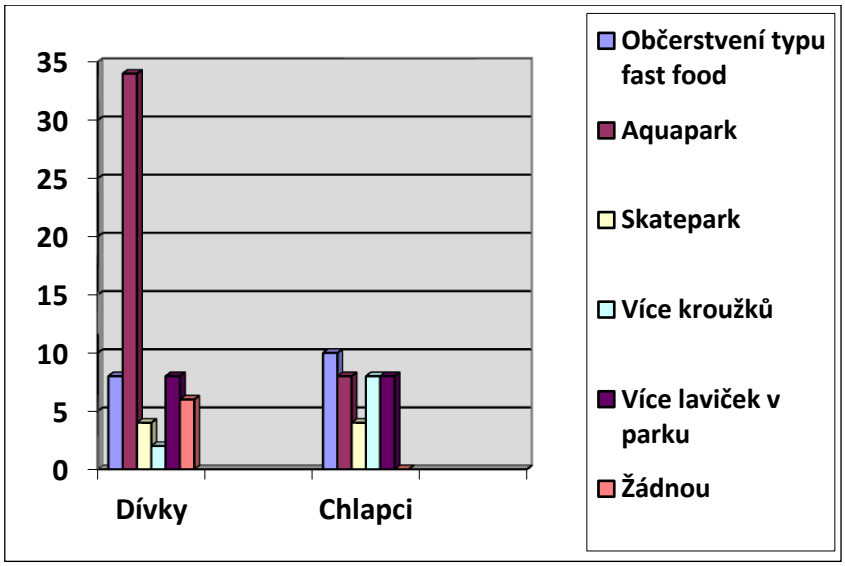

Graf č. 12 Vítané možnosti k využití volného času.

Otázka č. 13 *: Kolik přečteš za měsíc knih?*

Forma otázky uzavřená. Respondenti měli na výběr čtyři možnosti odpovědí. *Jednu knihu* označilo 34 % dívek a 14 % chlapců. Druhá nejčastěji označená možnost *žádnou knihu* uvedlo 18 % chlapců a 14 % dívek. Variantu *dvě knihy* zvolilo 10 % děvčat a 2 % chlapců. Poslední varianta zněla *tři a více* a na tuto položku reagovala obě pohlaví respondentů totožně 4 % procenty.

Zdůvodnění: Z výzkumu vyplývá, že častěji se k četbě uchylují dívky. Důvodem může být nabídka knižního trhu, který poskytuje velké množství publikací z oblasti dívčí četby a ta patrně hraje významnou roli u dotazovaných respondentů.

Tabulka č. 13 Množství přečtených knih za měsíc.

Možnosti odpovědí	**Respondenti v (%)**	
	Dívky	**Chlapci**
Jednu	34	14
Dvě	10	2
Tři a více	4	4
Žádnou	14	18
Součet	62	38
Celkem	**100**	

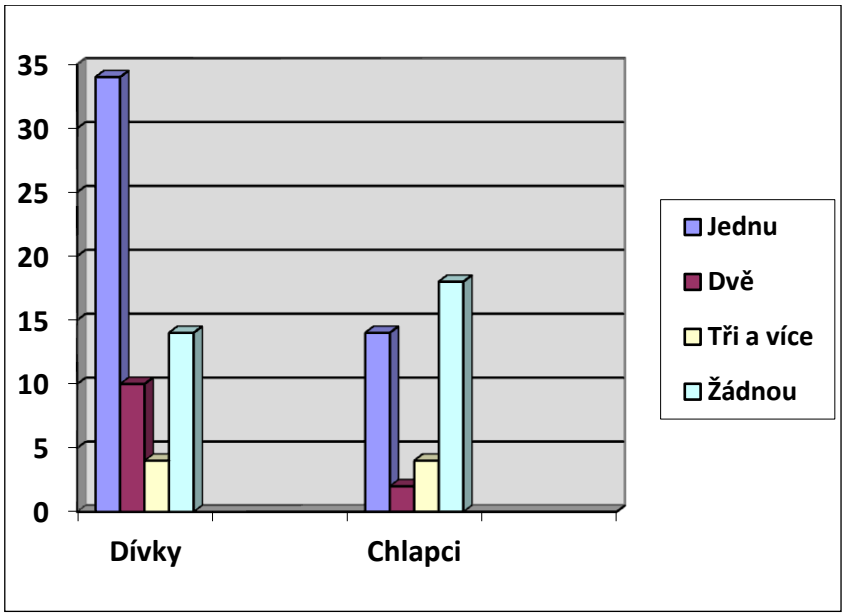

Graf č. 13 Množství přečtených knih za měsíc.

Otázka č. 14 : *Jak často je vaše rodina pohromadě?*

Forma otázky uzavřená. Respondenti si mohli vybrat ze čtyř možností odpovědí. Možnost *denně* označilo 24 % dívek a 14 % chlapců. Položku *pouze o víkendu* určilo 20 % dívek a 12 % chlapců. Možnost *několikrát týdně* uvedlo 8 % dívek a 10 % chlapců. Poslední položku *párkrát za měsíc* označilo 10 % dívek a 2 % chlapců.

Zdůvodnění: Nejčastější odpověď *denně* byla označena u obou pohlaví respondentů. Jedinec, který takto odpověděl, zřejmě nevyužívá ubytování na internátu školy.

Tabulka č. 14: Četnost rodinné pospolitosti.

Možnosti odpovědí	**Respondenti v (%)**	
	Dívky	**Chlapci**
Denně	24	14
Několikrát týdně	8	10
Pouze o víkendu	20	12
Párkrát za měsíc	10	2
Součet	62	38
Celkem	**100**	

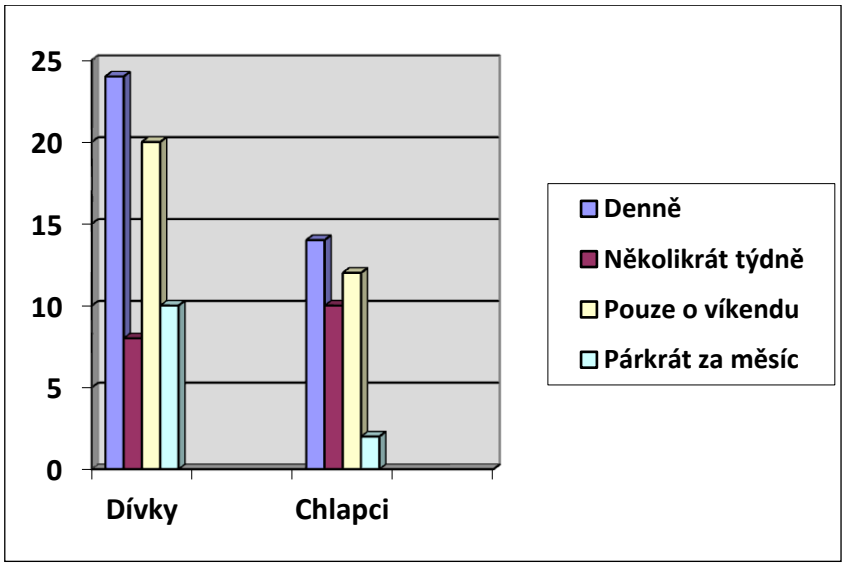

Graf č. 14 Četnost rodinné pospolitosti.

Otázka č. 15 : *Kolik času strávíš domácími povinnostmi?*

Forma otázky uzavřená. Dotazovaní měli možnost odpovědí z výběru třech možností. Možnost *20 minut* označilo 30 % dívek a 12 % chlapců. Variantu *více než hodinu* uvedlo 28 % dívek a 18 % chlapců. Možnost *žádný čas* označily 4 % dívek a 8 % chlapců.

Zdůvodnění: Nejčastěji zvolená odpověď *20minut* u dívek a *více než hodinu* u chlapců může naznačovat, že takto odpovídající respondenti nevyužívají ubytování na internátě školy a doma tím pádem musí pomáhat při domácích povinnostech. Další varianta je i taková, že ubytování na internátu využívají, plní tam své povinnosti starat se o řád a úklid svých pokojů a jsou to vlastně jejich „domácí povinnosti“.

Tabulka č. 15 Čas strávený domácími povinnostmi.

Možnosti odpovědí	**Respondenti v (%)**	
	Dívky	**Chlapci**
Žádný čas	4	8
20 minut	30	12
Více než hodinu	28	18
Součet	62	38
Celkem	**100**	

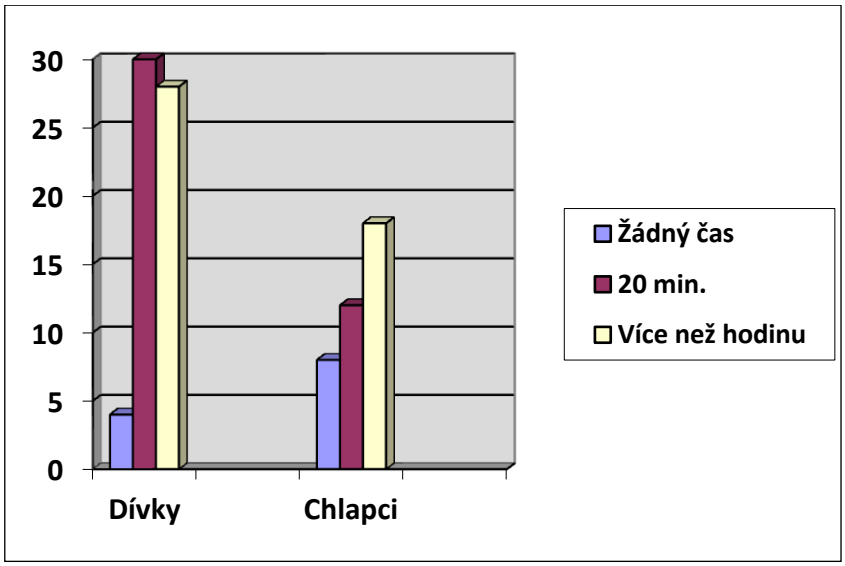

Graf č. 15 Čas strávený domácími povinnostmi.

Otázka č. 16 : *Ovlivňují domácí povinnosti tvůj volný čas?*

Uzavřená forma otázky. Respondenti měli na výběr dvě možnosti.

Možnost *ano* uvedlo 28 % dívek a 12 % chlapců. Druhou možnost *ne* označilo 34 % dívek a 26 % chlapců.

Zdůvodnění: Z výzkumu vyplývá, že domácí povinnosti neovlivňují volný čas dotazovaných respondentů. Domnívám se, že dnešní doba není na plnění domácích povinností tak náročná, jako tomu bylo v letech minulých, v některých rodinách se bohužel ani domácí povinnosti od dětí a mladistvých neočekávají, což považuji za chybné výchovné vedení.

Tabulka č. 16 Ovlivnění volného času domácími povinnostmi.

Možnosti odpovědí	**Respondenti v (%)**	
	Dívky	**Chlapci**
Ano	28	12
Ne	34	26
Součet	62	38
Celkem	**100**	

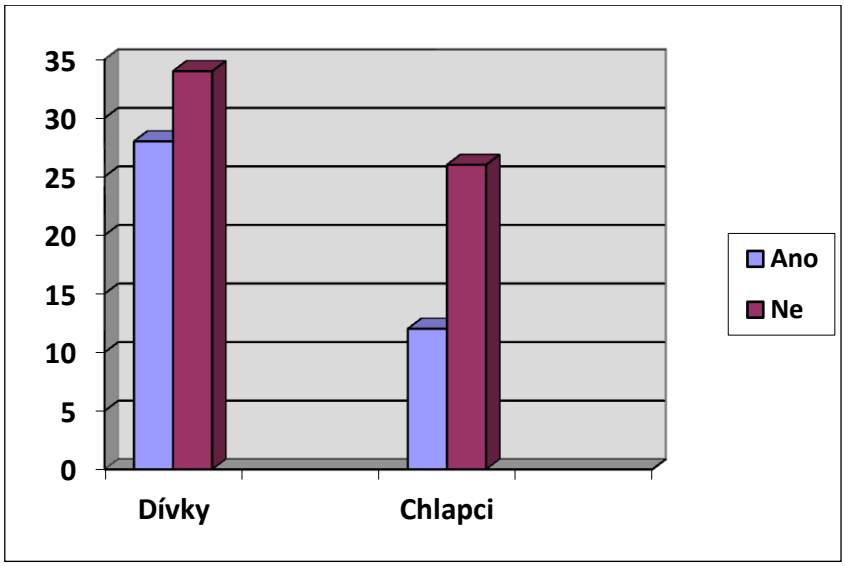

Graf č. 16 Ovlivnění volného času domácími povinnostmi.

Otázka č. 17 : *Organizuje škola, kterou navštěvuješ, nějakou mimoškolní aktivitu?*
Forma otázky uzavřená. Respondenti měli možnost výběru ze tří odpovědí.
Nejvyšší počet odpovědí dostala možnost *ano*, od dívek 22 %, od chlapců 26 %. Dívky označili 22 % i možnost *nevím*, chlapců na stejnou položku odpovědělo 10 %. Variantu *ne* označilo 18 % dívek a 2 % chlapců.
Zdůvodnění: Informovanost o mimoškolních aktivitách je v povědomí většiny chlapců, neboť pouze 2 chlapci z 38 odpověděli *ne*. Domnívám se, že důvodem jsou mimoškolní aktivity zaměřené převážně na žáky (chlapce).

Tabulka č. 17 Povědomí žáků o mimoškolních aktivitách organizovaných školou.

Možnosti odpovědí	**Respondenti v (%)**	
	Dívky	**Chlapci**
Ano	22	26
Ne	18	2
Nevím	22	10
Součet	62	38
Celkem	**100**	

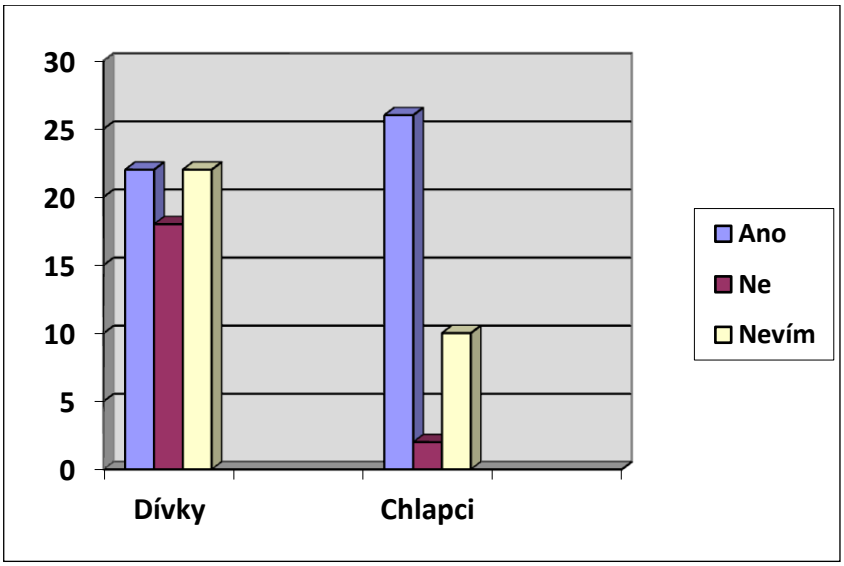

Graf č. 17 Povědomí žáků o mimoškolních aktivitách organizovaných školou.

Otázka č. 18 : *Věnuješ se pravidelně, tzn. alespoň 1x týdně, nějaké aktivitě?*
Forma otázky uzavřená. Respondenti mohli volit odpověď z pěti možností.
Nejčastější odpověď byla označena *1x týdně* u dívek 24 %, u chlapců 18 %. Možnost *každý den* zvolilo 22 % dívek a 16 % chlapců. Položku *vůbec* označilo 8 % dívek a 4 % chlapců. Položky *méně než 1x týdně* a *1x měsíčně* označily dívky shodně 4 %. Chlapci poslední dvě uvedené položky neoznačili vůbec.
Zdůvodnění: Mohlo by se zdát potěšitelné, že se respondenti věnují každý den nebo jednou za týden nějaké aktivitě. Otázkou je, co vše respondenti považují za aktivitu.

Tabulka č. 18 Pravidelné věnování se aktivitám.

Možnosti odpovědí	**Respondenti v (%)**	
	Dívky	**Chlapci**
Každý den	22	16
1x týdně	24	18
Méně než 1x týdně	4	0
1x měsíčně	4	0
Vůbec	8	4
Součet	62	38
Celkem	**100**	

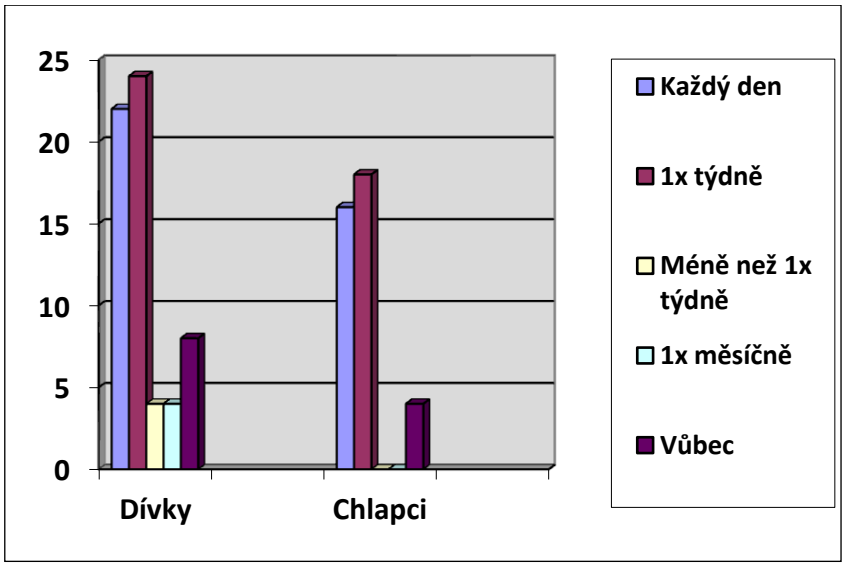

Graf č. 18 Pravidelné věnování se aktivitám.

Otázka č. 19 : *Na koho se obracíš se svými problémy, starostmi?*

Forma otázky uzavřená. Respondenti měli na výběr sedm možností odpovědí. Dívky nejčastěji označily odpověď *přátelé* 18 %, chlapců na stejnou položku odpovědělo 8 %. Možnost *rodiče* uvedlo 14 % dívek i chlapců. *Partnera* uvedlo 8 % dívek a 4 % chlapců. Variantu *sourozenec* označilo 6% dívek a 4% chlapců. *Nikomu se nesvěřuji* 8 % dívek a 6 % chlapců. Položku *nevím, na koho se obrátit* uvedla 4 % děvčat a 2 % chlapců. *Školní psycholog* nebyl označen žádným respondentem.

Zdůvodnění: V období adolescence jsou velmi důležití přátelé, to potvrdil i výzkum, v němž získala tato odpověď u dívek nejvyšší počet označených možností. Hned druhými byli zvoleni rodiče, u chlapců dokonce na prvním místě. Domnívám se, že takto odpovídali respondenti s dobrým rodinným zázemím.

Tabulka č. 19 Činitelé, kteří pomáhají mládeži s jejich starostmi.

Možnosti odpovědí	Respondenti uvedeno v (%)	
	Dívky	Chlapci
Rodiče	14	14
Sourozenec	6	4
Přátelé	22	8
Partner	8	4
Nikomu se nesvěřuji	8	6
Školní psycholog	0	0
Nevím na koho se obrátit	4	2
Součet	62	38
Celkem	**100**	

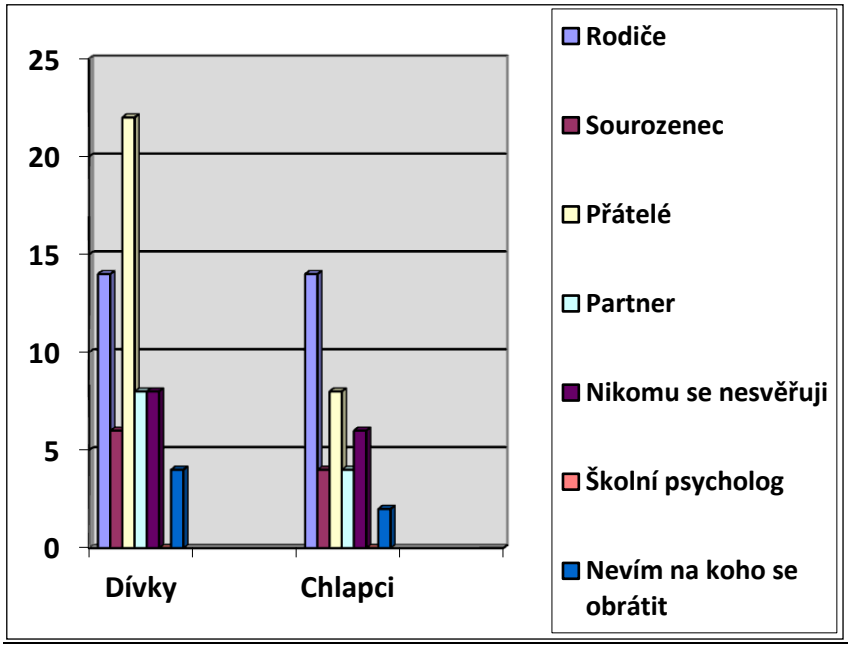

Graf č. 19 Činitelé, kteří pomáhají mládeži s jejich starostmi.

Otázka č. 20 : *S čím si nevíš rady, jaké problémy se tě týkají?*

Uzavřená forma otázky. Respondenti měli na výběr sedm možností odpovědí.

Položku *nerozumím sám sobě* označilo 18 % dívek a 10 % chlapců. *Konflikty v rodině* označilo 8 % dívek a 6 % chlapců. Možnost *sexuální život* uvedlo 6 % dívek i chlapců. Položku *návykové látky* označilo 6 % dívek a 2 % chlapců. Možnost

šikana uvedlo 4 % děvčat a 2 % chlapců. *Prospěch ve škole* trápí 8 % děvčat a 4 % chlapců. Další položka zněla *nevím, co chci studovat*, ta byla označena 4 % dívek, chlapci zmíněnou položku neoznačili. U otázky číslo 20 dopsali opět žáci další položku „*žádné problémy*“, dívky i chlapci ji označili shodně 8 %.

Zdůvodnění: Nejčastěji označená položka „nerozumím sám sobě“ naznačuje určitou nejistotu a hledání se v období dospívání. Za povšimnutí stojí určitě označená položka „prospěch ve škole“, myslím si, že spousta učitelů, rodičů a jiných vzdálenějších pozorovatelů by si nepomyslela, že na první pohled „flegmatické“ žáky může trápit školní prospěch. Domnívám se, že šikana se nevyhýbá žádné škole, a uvedený průzkum to jen potvrzuje.

Tabulka č. 20 Problémy se kterými se potýká mládež.

Možnosti odpovědí	**Respondenti uvedeno v (%)**	
	Dívky	**Chlapci**
Šikana	4	2
Nevím, co chci studovat	4	0
Nerozumím sám sobě	18	10
Konflikty v rodině	8	6
Sexuální život	6	6
Návykové látky	6	2
Prospěch ve škole	8	4
Žádné problémy	8	8
Součet	62	38
Celkem	**100**	

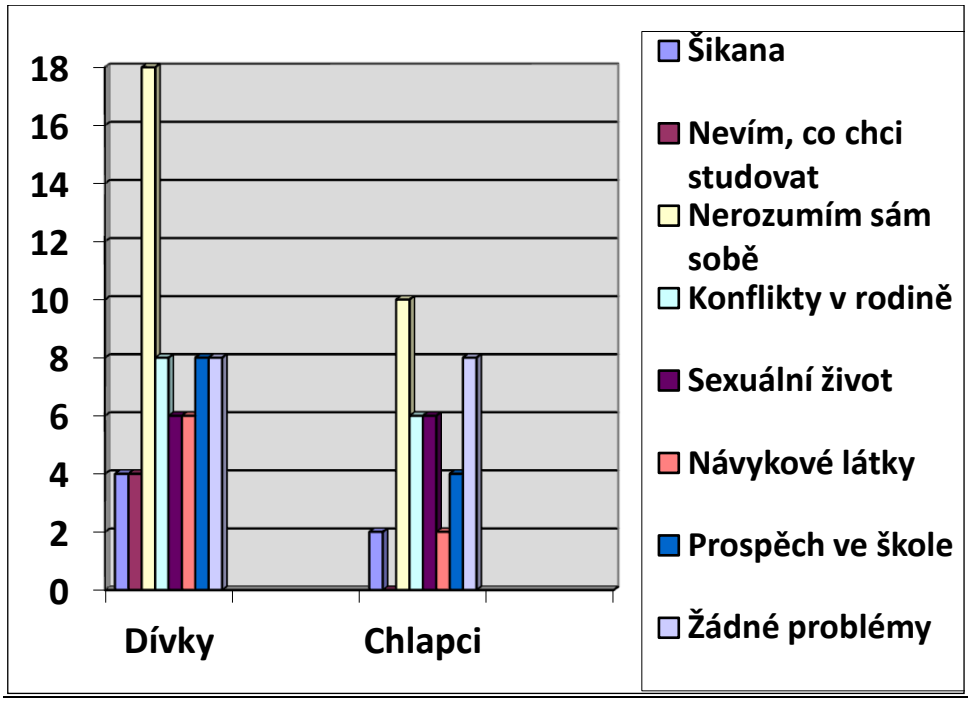

Graf č. 20 Problémy, se kterými se potýká mládež.

5.4 Odpověď na výzkumné otázky.

Kvalifikovaný předpoklad č. 1: Svůj volný čas tráví mládež více pasivně než aktivně.

S uvedeným předpokladem se pojí dotazníkové položky č. 3, 7, 8, 11, 17, 18.

Z provedeného výzkumu vyplývá, že volný čas tráví mládež nejraději s kamarády. Například položka *PC* byla označena menším počtem respondentů, než právě kamarádi. Dívek na zmíněnou položku odpovědělo 17%, chlapců 13%. Položka č. 7 ukazuje, že na sociálních sítích tráví každý den 31% dívek a 20% chlapců. Nudu zažívá *denně* 16% chlapců a pouze *párkrát v měsíci* 26% dívek. V místě svého bydliště *nemůže využít svůj volný čas aktivně* 32% dívek, oproti chlapcům, kteří uvádí, že v místě svého bydliště *aktivní využití volného času mají* a to 20% chlapců z 38 dotázaných. Následující položka je zaměřená na zjištění povědomí žáků o mimoškolních aktivitách pořádaných školou. Dívky jsou méně obeznámeny s mimoškolními aktivitami než chlapci. Z výzkumu vyplývá, že 22% dívek ví a stejný počet neví, zda mají ve škole mimoškolní aktivity. 26% chlapců odpovědělo na uvedenou položku kladně. Poslední položka zaznamenává, že dívky i chlapci se věnují alespoň 1x týdně pravidelně nějaké aktivitě.

Ze zjištěných informací není překvapující závěr, že na sociálních sítích tráví dívky

i chlapci každý den. Dále vyplývá, že nudu zažívají dívky méně často než chlapci, i když v místě svého bydliště nemůžou využívat svůj čas aktivně a mají menší povědomí o mimoškolních aktivitách. Potěšující je, že dívky i chlapci se věnují pravidelným aktivitám alespoň 1x týdně. Závěr předpokladu je takový, že mládež tráví svůj volný čas více aktivně.

Kvalifikovaný předpoklad č. 2: Při výběru mimoškolních aktivit jsou jedinci ovlivňováni především kamarády.

S uvedeným předpokladem se pojí dotazníkové položky č. 5 a 9.

Dotazníkové šetření ukazuje, že účastníci si vybírají mimoškolní aktivity *sami*, že kamarádi, rodina ani škola nejsou těmi nejdůležitějšími činiteli při výběru mimoškolních aktivit. Dívek odpovědělo 30 % z 62 dotazovaných a chlapců 22 % z 38 respondentů. Položka č. 9 zjišťuje důvod navštěvování zájmového kroužku, 26 % dívek uvedlo, že žádný zájmový kroužek nenavštěvují, ale o pouhé 2 % méně dívek, tzn. 24 % navštěvují zájmový kroužek a označily možnost *baví mě to*. Chlapci označili odpověď *baví mě to* 18 % procenty. Variantu *fajn parta* označila pouhá 4 % chlapců a 8 % dívek. Z uvedených informací je závěr předpokladu takový, že jedinci nejsou ovlivňováni kamarády při výběru mimoškolních aktivit nebo zájmového kroužku.

Kvalifikovaný předpoklad č. 3: Na rodiče se obrací se svými problémy ti jedinci, kteří tráví denně svůj čas s rodinou.

S uvedeným předpokladem se pojí dotazníkové položky č. 4, 14, 19.

Položka č. 4 zjišťuje, zda se rodiče *zajímají* o trávení volného času svých dětí. 26 % dívek uvedlo, že se jejich rodiče zajímají o to, jak tráví svůj volný čas. Chlapců odpovědělo shodně 12 % na dvě položky, první z nich ukazuje, že se rodiče *zajímají* o to, jak tráví jejich děti volný čas, druhá položka uvádí, *že spíše ne*. Četnost rodinné pospolitosti označila obě pohlaví respondentů shodně. Nejčastější odpověď *denně* uvedlo 24 % dívek a 14 % chlapců. Poslední položka č. 19 vypovídá, že 22 % dívek se obrací se svými problémy *na přátele*, zatímco 14 % chlapců uvedlo *rodiče*. I když se rodiče dívek zajímají více o trávení volného času a obě pohlaví respondentů uvedla, že je jejich rodina pospolu denně, přesto je závěr předpokladu zřejmý, a to, že dívky se častěji obrací se svými problémy na kamarády, načež chlapci své starosti svěřují rodičům.

6 Závěr

Společenské proměny současnosti vnesly dezintegraci do rodinného života. V rodinách ubylo chvil k vzájemnému sdělování zážitků, radostí i starostí, stává se tak, že členové žijí více vedle sebe než spolu. Dochází k atomizaci rodin způsobené zaměřením rodičů na vlastní záliby a dětem nezbývá nic jiného, než si najít vlastní způsob zábavy. S tím je spojeno tzv. zpeněžování dětství, tj. když na dítě nemám čas, tak mu alespoň něco koupím. Zmíněnou dezintegrací jsou poznamenány právě děti, které potřebují pevné rodinné zázemí. Pokud ovšem v rodině schází, hledají ho v partách, které mohou představovat živnou půdu pro delikventní chování. (Kraus, 2015, s. 132). Vývoj společnosti změnit nemůžeme, je však žádoucí abychom se pokusili na aktuální témata působit ve školách i mimo ně, formovat děti a mladistvé, vést je ke zdravému životnímu stylu, nabízet pestré nabídky volnočasových aktivit, provádět výzkumná šetření a tvořit programy podporující aktivní život jedince. Na témata týkající se trávení volného času mládeže jsem se zaměřila v praktické části bakalářské práce.

Pro praktickou část bakalářské práce byl použit dotazník vlastní tvorby. Vypracovaný dotazník byl rozdán na Střední odborné škole v Poličce žákům učebních oborů. Ze 105 rozdaných dotazníků se vrátilo 100 vyplněných dotazníků. Na některých byly kromě zakroužkovaných odpovědí dopsány další informace, např. v otázce „komu se svěřuješ se svými starostmi, problémy“, byla zakroužkovaná odpověď „nikomu se nesvěřuji“, za ní ovšem bylo dopsáno (psovi), nebo v otázce „s čím si nevíš rady, jaké problémy se tě týkají“ byl po označené odpovědi „sexuální život“ dopsán „nymfoman“. Položce „jestli navštěvuješ zájmový kroužek, z jakého důvodu“ chyběla možnost odpovědi „žádný nenavštěvuji“, chybějící možnost žáci do dotazníku vpisovali sami, mnozí z nich u jiných položek uváděli informace ze svého rodinného života. Události z dotazníkového šetření uvádím z důvodu potřebnosti sdělit i ostatním, s jakou ochotou žáci dopisovali a vyplňovali zmíněný dotazník. Zároveň se domnívám, že pokud se projeví zájem o žáky samotné, rádi spolupracují a sdělují své názory a postoje.

Praktickým výzkumem byly naplněny cíle, které jsem si stanovila na začátku práce, zároveň mě obohatil o mnoho nových poznatků ze světa dospívající mládeže. Bakalářskou práci bych doporučila Střední odborné škole v Poličce, kde byl

prováděn výzkum pro praktickou část práce. K zamyšlení by stálo obohatit mimoškolní aktivity pořádané školou pro dívky, dále si všimnout, s čím si žáci nevědí rady, a na uvedené téma vyčlenit prostor pro jejich podporu. V místě šetření bych doporučila obohatit nabídku sportovního využití například o cyklostezku, in-line trasy pro kolečkové brusle, zabývat se modernizací plaveckého bazénu a větší osvětou o možnostech využití nabídek sportovních klubů a jiných institucí zaměřených pro volný čas.

7 Seznam použité literatury

BLAŽEK, Bohuslav. Tváří *v tvář obrazovce*. Praha: Slon, 1995. 199 s. ISBN 80-85850-11-7.

HAVLÍK, Radomír.; KOŤA, Jaroslav. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2011. 176s. ISBN 9788026200420.

HAVLÍK, Radomír.; KOŤA, Jaroslav. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002. 174s. ISBN 80-7178-635-7.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas.* Praha: Portál, 2004.176 s. ISBN 80-7178-927-5.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál, 2010, 797 s. ISBN 978-80-7367-686-5.

CHMELÍK, Jan. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži.* Praha: MV ČR, 1998, 2. rozšířené vydání.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007, 265 s. ISBN 9788024713694.

CHRÁSKA, Miroslav. *Hypotézy a jejich ověřování v klasických pedagogických výzkumech*. Olomouc: Votobia, 2005. ISBN 8072202537.

JANIŠ, Kamil, Blahoslav KRAUS a Pavel VACEK. *Kapitoly ze základů pedagogiky*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2012, 163 s. ISBN 978-80-7435-223-2.

JANIŠ, Kamil.; LOUDOVÁ, Irena. *Vybraná témata z teorie výchovy.* Univerzita Hradec Králové: Gaudeamus, 2012. 162s. ISBN 978-80-7435-222-5.

JANIŠ, Kamil. *Úvod do problematiky volného času*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2009, 61 s. ISBN 978-80-7248-530-7.

KRAUS, Blahoslav. *Společnost, rodina a sociální deviace*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014, 157 s. ISBN 978-80-7435-411-3.

KRAUS, Blahoslav. *Životní styl současné české rodiny*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015, 246 s. ISBN 978-80-7435-544-8.

KYRIACOU, Chris. *Effective teaching in schools: theory and practice*. Cheltenham: Nelson Thornes, 2009, 178p. ISBN 1408504235.

LAŠEK, Jan. *Sociální psychologie II*. Univerzita Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. 127s. ISBN 978-807041-968-7.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť.* Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. 144s. ISBN 80-85850-24-9.

MATOUŠEK, Oldřich.; KROFTOVÁ, Andrea.: *Mládež a delikvence.* Praha: Portál, 2003, 340 s. ISBN 80-7178-771-X.

MACHOVÁ, Jitka.; KUBÁTOVÁ, Dagmar. *Výchova ke zdraví.* Praha: Grada, 2009. 291 s. ISBN 978-80-247-2715-8.

NĚMEC, Jiří a kol. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času.* Brno: Paido, 2002, 119. ISBN 80-7315-012-3.

OPASCHOWSKI, Horst W. *Der Generationenpakt: das soziale Netz der Zukunft*. Darmstadt: Primus, 2004, 253 p. ISBN 3896784870.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Průvodce studiem oboru pedagogika volného času*. Liberec: Technická Univerzita v Liberci, 2003. 29 s. ISBN 80-7083-757-8.

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času.* Praha: Portál, 2008, 221 s. ISBN 978-80-7367-423-6.

PŘADKA, Milan. *Kapitoly z dějin pedagogiky volného času*. Brno: Masarykova univerzita Pedagogická fakulta, 2002, 93s. ISBN 80-210-2033-4.

RABUŠICOVÁ, Milada.; ŠEĎOVÁ, Klára.; TRNKOVÁ, Kateřina.; ČÍHÁČEK, Vlastimil. *Škola a /versus/ rodina*. Brno: Masarykova univerzita Pedagogická fakulta, 2004, 176s. ISBN 80-210-3598-6.

STŘELEC, Stanislav. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a psychologie*. Brno: Paido, 1998, 191 s. ISBN 80-85931-58-3.

SEVERE, Sal. *Co dělat, aby se vaše děti správně chovaly*. Praha: Portál, 2000. 195s. ISBN 80-7178-368-4

ŠVARCOVÁ, Eva. *Vybrané kapitoly z etopedie a sociální patologie.* Hradec Králové: Gaudeamus, 2009, 162 s. ISBN 978-80-7041-959-5.

VÁGNEROVÁ, Marie.: *Psychopatologie pro pomáhající profese.* Praha: Portál, 2008, 870 s. ISBN 978-80-7367-414-4.

VÁŽANSKÝ, Mojmír a Vladimír SMÉKAL. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995, 176 s. ISBN 80-901737-9-9.

Internetové zdroje

Wikipedie – Otevřená encyklopedie, [www dokument] Dostupná na: http://cs.wikipedia.org/wiki/Tom%C3%A1%C5%A1_More [cit. 2015-01-23].

www. msmt.cz, [www dokument] Dostupný na: http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicky-pokyn-ministerstva-skolstvi-mladeze-a-telovychovy-k-jednotnemu-postupu-pri-uvolnovani-a-omlouvani-zaku-z-vyucovani-prevenci-a-postihu-zaskolactvi-predkladaci-zprava-a-text-pokynu [cit. 2015-02-15].

www. dejepis.com, [www dokument] Dostupný na: http://www.dejepis.com/ucebnice/krizove-vypravy/ [cit. 2015-01-10].

Závěrečné práce

POUSTKOVÁ M. *Diplomová práce Úloha otevřeného klubu v systému institucí pečujících o volný čas dětí a mládeže*. Brno: Masarykova univerzita Pedagogická fakulta, 2009. 100 stran.